3. ÜNİTE

RİSALETİN MEKKE DÖNEMİ

KAVRAMLAR

Vahiy, davet, tebliğ, risalet, fetret, aşere-i mübeşşere, sahabi, isra, miraç, biat, hicret.

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

- Peygamberimizin risaletinden önce dünyanın dinî durumu,
- Peygamberliğin insanlık tarihi açısından önemi,
- Peygamberimizin İslam'a davet süreci ve davet metodu,
- Peygamberimizin tebliğine karşı tepkiler ve nedenleri,
- Habeşistan hicretlerinin sebep ve sonuçları,
- Hz. Hamza(r.a.) ve Hz. Ömer'in(r.a.) Müslüman olmalarının Müslümanların güçlenmesine katkıları,
- Kureyşli müşriklerin Müslümanlara uyguladığı baskılar,
- Peygamberimizin Taif yolculuğunun sebep ve sonuçları,
- İsra ve miraç olayının Peygamberimiz ve Müslümanlar açısından önemi,
- Akabe biatlarının Yesrib'de İslam'ın yayılışı açısından önemi,
- Yesrib'e hicretin sebepleri ve önemi,
- Peygamberimizin Kuba'daki faaliyetleri,
- Hicretin sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel sonuçları.

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. İslamiyet Öncesi Dönem'de mevcut olan dinlerden hangilerini biliyorsunuz?
2. Cahiliye taassubu dikkate alındığında İslam davetine ne tür tepkilerin olması beklenir?
3. İnsanları yurtlarını terk etmeye mecbur bırakan sebepler neler olabilir?
4. Bir dava uğruna mücadele ederken sabır ve sebat etmenin sizce önemi nedir?
5. Mübarek gün ve gecelerden biri olan Miraç ile ilgili neler biliyorsunuz?

1. Risalet Öncesi Dünyanın Dinî Durumu

Altıncı ve yedinci yüzyılda hüküm sürmüş olan başlıca devletleri; Çin, Hindistan, Türkistan, Moğolistan, Bizans, Sâsânî ve Habeşistan olarak sıralamak mümkündür. İslam'ın doğuş zamanında hüküm süren bu devletlerin her biri farklı inançlara sahiptir. Konfiçyüs ile sahip olduğu medeniyetin zirvesine ulaşmış olan Çin, İslam'ın zuhuru öncesinde genel bir çöküntü içerisindeydi. Hindistan'da "olayları yaratana tapma" yerine "olayların kendisine" tapma şeklinde bir dinî inanış geliştiği içindir ki inananların sayısından daha çok sayıya ulaşmış tanrılar mevcuttu. Bu yüzden Hindu mabetlerinde dört yüz milyon kadar tanrı olduğu belirtilmektedir. Brahman rahiplerin bu şekilciliğini reddeden Buda, Hindistan'a yenilik getirmiş olsa da doğduğu topraklardan daha sonra çıkarılmıştır.[1]

Harita: 3.1: *Risalet öncesi dünyanın dinî durumu*

Kökeni Budizm'e dayandırılan Şamanizm daha çok Orta Asya Türk topluluklarını etkilemiştir. Şamanizm bir dinden ziyade merkezinde şamanın yer aldığı kendine has inanç ve uygulamaları bulunan vecde dayalı bir inanç şeklidir.[2] Dönem itibariyle mevcut devletlerin en etkililerinden biri olan Bizans İmparatorluğu'nun dâhili problemlerinin en büyüğünü Hıristiyan mezheplerin kendi içindeki kavgaları oluşturmaktaydı. Birbirinin mevcudiyetine müsamaha göstermeyen tarafların inanışı o kadar katıydı ki kendi mezhebinden olmayan bir hükümdardansa yabancı hâkimiyeti tercih ediliyordu. Arapların Afrika kıtasındaki komşuları Habeşliler de Hıristiyan inancına sahiptiler.

1 Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, C 1, s. 11-12.
2 Harun Güngör, "Şamanizm", DİA, C 38, s. 325.

Diğer taraftan Araplara komşu olan Sâsânî devletinin mensubu olduğu Mecûsîlik, daha çok yönetici sınıf ve zenginlerin dini olarak kabul edildiğinden halka herhangi bir katkı sağlamıyordu.[3]

Urfa'nın güneyinde yer alan Harran şehrini merkez edinmiş olan ve semavi cisimlere ibadet eden Sâbiî mezhebi, eski Bâbil ve İranlılara ait düşüncelerle Yahudi ve Hıristiyan inancının karışımından meydana gelmişti. Arapların yarımadanın dışından aldıkları en eski din olan Sâbiîlik, güneydeki Arapların arasına yaygınlaşmıştı. Semavi dinlerin en eskisi olan ve Filistin'i yurt edinen Yahudilik, Sâmî bir din olmakla birlikte İsrailoğulları'na özgü olduğundan başka milletler arasında yayılma imkânı bulamamıştı. Cahiliye Arapları ile Afrikalılar arasında yaygın olan inanış şekli ise çoğunlukla putperestlikti. Bununla birlikte cahiliye Arapları içinde putlara tapmayı reddeden ve kendilerine Hanif denilen insanlar da bulunmaktaydı.[4]

2. Risalet ve Peygamberimiz

Dünya ve ahiret hayatlarıyla ilgili ihtiyaçların giderilmesi için Allah(c.c.) ile kulları arasında elçilik görevi olarak tarif edilen **risalet, nübüvvet** ile eş anlamlıdır. Allah'ın(c.c.), risalet görevi verdiği kişiye resul ya da nebi denilmektedir.[5] **"... Allah, risaleti kime tevdi edeceğini en iyi bilendir..."[6]** buyuran Cenab-ı Hak ilk peygamber olarak da Hz. Âdem'i seçmiştir. **"Her ümmetin bir peygamberi vardır..."[7]** buyuran Allah(c.c.), her millete birbiri ardınca nebiler ve resuller göndermiş; aydınlatıcı bir kandile benzettiği peygamberleri vasıtasıyla insanları bilgilendirerek eğitmiştir. Peygamberler risalet görevlerini gönderildikleri halkın diliyle ifa etmişler, Allah'ın(c.c.) izniyle yaşadıkları çağa hitap eden mucizeler de göstermişlerdir.[8] Hz. Muhammed(s.a.v.) ise Allah'ın(c.c.) risalet görevi verdiği son peygamberdir.

Görsel 3.1: *Ahzâb suresi, 40. ayet (Hat: Davut Bektaş)*

Peygamberlerin görevlerinden ilki; Allah'tan(c.c.) aldıkları vahyi, emirleri ve yasakları insanlara bildirmek olan **tebliğ**dir. Ancak peygamberler sadece bir haberci, sıradan bir elçi değillerdir. Onların en önemli görevlerinden biri insanları hakka **davet** ile bu uğurda mücadele etmektir.[9] Önceki peygamberler gibi Allah Resulü de(s.a.v.) bu görevleri engin bir sabırla, en güzel şekilde ifa etmiştir.

YORUMLAYALIM

"Ey Peygamber! Biz seni gerçeğin bir temsilcisi, bir müjdeci ve uyarıcı, herkesi Allah'ın izniyle ona çağıran ve ışık saçan bir kandil konumunda gönderdik."

(Ahzâb suresi, 45-46. ayetler.)

Yukarıdaki ayete göre peygamberlerde olması gereken özellikler nelerdir? Yorumlayınız.

3 Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, C 1, s. 13-16.
4 bk. Şemsettin Günaltay, İslam Öncesi Araplar ve Dinleri, s. 63-86.
5 bk. Yunus Şevki Yavuz, "Nübüvvet", DİA, C 33, s. 279-280.
6 En'âm suresi, 124. ayet.
7 Yûnus suresi, 47. ayet.
8 bk. İbrahim suresi, 4. ayet; A'râf suresi, 103. ayet; Âl-i İmrân suresi, 49. ayet.
9 bk. Mâide suresi, 92, 99. ayetler; Nahl suresi, 125. ayet; Kasas suresi, 87. ayet.

2.1. İlk Vahiy

Allah'ın(c.c.) bir emri, hükmü veya bilgiyi peygamberine gizli olarak bildirmesi anlamına gelen **vahiy** ilk insan Hz. Âdem ile başlar. Allah(c.c.), Âdem'den(a.s.) sonra pek çok peygamber göndermiş; vahiy Hâtemü'l-Enbiyâ Hz. Muhammed(s.a.v.) ile son bulmuştur.[10]

Hz. Muhammed'in(s.a.v.) risalet öncesi vahye hazırlığı belli aşamalardan geçmişti. Kalbi, rüyalarla vahye ve manevi âleme hazırlanan Hz. Peygamber, altı ay boyunca salih rüyalar görmüş; bu rüyalar aynen gerçekleşmiştir. Bu durumdan etkilenen Peygamberimiz(s.a.v.) kaygı ve endişeye kapılmış, yaşadıklarını eşi Hz. Hatice ile paylaşmıştır. Onu teselli eden Hz. Hatice, güzel sözler söyleyerek eşini yüreklendirmiştir. Hz. Muhammed(s.a.v.), kırk yaşına ulaştığında Hira'da bulunduğu 610 yılı Ramazan ayının yirmi yedinci gecesi, Cebrail(a.s.) vasıtasıyla gelen **"Oku!"**[11] emriyle Allah(c.c.) tarafından peygamber olarak görevlendirilmiştir.[12]

İlk vahyin ardından yaşadıklarını eşine anlatan Hz. Peygamber'i Hz. Hatice dikkatle dinledi. Peygamberimizi(s.a.v.) Varaka b. Nevfel'e götürüp olanları bir de Varaka'ya anlatmasını istedi. İncil ve Tevrat'a hâkim yaşlı bir Hıristiyan olan Varaka, Allah Resulü'ne(s.a.v.) gördüğünün bütün peygamberlere ilahi emirleri ulaştıran vahiy meleği Cebrail(a.s.) olduğunu söyleyerek onu peygamberlikle müjdeledi. Ardından da şunları ekledi: "Seni yalanlayacaklar, sana savaş açıp bu şehirden çıkaracaklar. Şayet o günlere ulaşırsam mutlaka sana yardımcı olacağım."[13]

Görsel 3.2: *Alak suresi 1. ayet (Hat: Seyit Ahmet Depeler)*

OKUMA PARÇASI

İlk vahyi Hz. Peygamber şöyle anlatmaktadır:

"Seher vakti Cebrail yanıma gelerek bana:

– Oku, dedi.

– Ben okuma bilmem! dedim. Beni kucaklayıp takatim kesilinceye kadar sıkmaya başladı. Bir süre sonra serbest bıraktı. Tekrar:

– Oku, dedi. Ben:

– Ne okuyayım? diye sordum. Bir şey söylemeden tekrar beni tutup sıkmaya başladı. Biraz sonra yeniden bıraktı. Üçüncü kez beni bıraktıktan sonra: 'Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı bir kan pıhtısından yarattı. Oku! Rabbin kerem sahibidir. Kalemle (yazmayı) öğretti. İnsana bilmediğini öğretti.' ayetlerini indirdi.

Korku ve endişeden titriyordum. Eve vardığımda:

– Beni örtün, beni örtün! diyebildim. Beni sarıp örttüler. Sakinleşince yattığım yerden doğruldum.

– Hatice, bana ne oluyor? Helak olmaktan korkuyorum diyerek gördüklerimi anlattım. Beni teselli eden Hatice:

– Endişe etme! Yemin ederim ki Allah hiçbir vakit seni utandırmaz. Çünkü sen; akrabalarını görüp gözetir, zorda kalanlara yardım eder, ihtiyaç sahibinin ihtiyacını giderir, misafire ikram edersin. Sıkıntı anında Hakk'ın yanında yer alır, haklıya yardım edersin, dedi..."

(Buhârî, Ta'bîr, 1; Müslim, İman, 73.)

10 Yusuf Şevki Yavuz, "Vahiy" DİA, C 42, s. 440-441.
11 bk. Alak suresi, 1-5. ayetler.
12 Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 3; İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 194-195.
13 Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 3; İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 250-254.

2.2. Gizli ve Açık Davet

Vahyin Kesilmesi

İlk vahyin ardından bir süre vahiy gelmedi. Vahyin kesilmesi Hz. Peygamber'i endişeye sevk etti. Cebrail(a.s.) ile karşılaşmak arzusuyla sık sık Hira'ya gitmeye başladı. Resulullah(s.a.v.) bu dönemde Rabbinin kendisini terk ettiği zannına kapılarak endişeli günler geçiriyordu.[14]

Vahyin kesintiye uğradığı **fetretü'l-vahy** adı verilen bu dönemde Peygamberimizin(s.a.v.) ruh hâlini Allah(c.c.), şöyle anlatmıştır: **"Rabbin seni bırakmadı ve sana darılmadı. Gerçekten senin için ahiret dünyadan daha hayırlıdır. Pek yakında Rabbin sana verecek de hoşnut olacaksın. O, seni yetim bulup barındırmadı mı? Şaşırmış bulup da yol göstermedi mi? Seni fakir bulup zengin etmedi mi?"**[15]

Gizli Davet

Sık sık Hira'ya giderek burada tefekkür eden Hz. Muhammed(s.a.v.), Hira'dan döndüğü bir gün Cebrail'i(a.s.) asli suretinde tekrar gördü. Korku ve heyecanla evine gidip *"Beni örtün, beni örtün!"* diye seslendi. Bunun üzerine **"Ey elbisesine bürünen (Peygamber) Kalk ve uyar! Sadece Rabbini büyük tanı. Elbiseni tertemiz tut. Kötü şeyleri terk et. Sadece Rabbini yücelt."** ayetleri nazil oldu.[16]

Bu ayetlerle yeniden başlayan vahiy, ardı arkası kesilmeden devam etti. İnsanları Allah(c.c.) yoluna davet ve tebliğle görevlendirilen Hz. Peygamber, ilk önce eşi Hz. Hatice ve ailesini risaletini tasdik etmeye çağırdı. Cebrail(a.s.) vahyin geldiği ilk günlerde Hz. Peygamber'e abdest ve namazı öğretmiş, o da Cebrail'den gördüğü şekliyle Hz. Hatice'ye öğretmiş ve birlikte namaz kılmışlardı. Allah Resulü(s.a.v.) ve Hz. Hatice'yi namaz kılarken gören Hz. Ali ne yaptıklarını sorduğunda Peygamberimiz(s.a.v.), kendisini İslam'a çağırmış ve bunu gizli tutmasını istemiştir.[17]

Biri kuşluk vakti diğeri akşam olmak üzere günde iki defa kıldığı namazları imkân bulduğunda Kâbe'de eda eden Hz. Peygamber, inmiş olan ayetleri o esnada Kâbe'nin etrafında oturan Mekkelilerin duyabileceği şekilde sesli okuyordu.[18] Bu haber birkaç gün içinde bütün Mekke'ye yayıldı. Mekke liderleri ise yaşananları şaşkınlık içinde izliyorlardı.

YORUMLAYALIM

"O hâlde eğer öğüt fayda verirse öğüt ver. (Allah'tan) korkan öğütten yararlanacak. Kötü kimse ise öğütten kaçınacaktır." (A'lâ suresi, 10-11. ayetler.)

"Sen, Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et!.." (Nahl suresi, 125. ayet.)

Vahyin ilk döneminde nazil olan yukarıdaki ayetleri İslam'a davet metodu bakımından yorumlayınız.

Gizli davet denilen bu ilk dönemde Allah Resulü'nün(s.a.v.) irtibat kurup ulaştığı kişilerin hemen hemen tamamı Müslüman oldu. Peygamberimiz(s.a.v.), Mekke liderleri bu durumdan rahatsız olup kendisine müdahale ettiğinde gerginliği arttırmamak için Hz. Ebu Bekir ile şehirden ayrılıyor, genellikle Hira'ya gidiyordu. Çobanlık yapan Abdullah b. Mesud ve Bilâl-i Habeşî bu uzaklaşmalar sırasında Hz. Peygamber ile tanışıp İslam ile şereflendiler. Mekke liderleri Hz. Muhammed'in(s.a.v.) Kâbe'de namaz kılmasına göz yumsalar da insanların onun yanında toplanmasından

14 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 196; Buhârî, Ta'bîr, 1.
15 Duhâ suresi, 3-8. ayetler.
16 Müddessir suresi, 1-5. ayetler; Buhârî, Tefsirü'l-Kur'an, 74.
17 Müslim, Îmân, 255; İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 259-262; Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 111-112.
18 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 8, s. 18; İbn Hacer, İsâbe, C 2, s. 487.

veya onunla sohbet etmesinden rahatsız oluyorlardı. Nitekim Hz. Peygamber'le görüşmek için Mekke'ye gelen Ebu Zer el-Gıfârî bu sebeple büyük bir tepkiyle karşılaştı. Bir ay boyunca Mekke'de kalıp Kâbe'nin avlusunda Hz. Peygamber'i bekledi ve Müslüman olduğunu Kâbe'de açıklayınca müşriklerin saldırısına uğradı.[19]

Allah Resulü(s.a.v.) üç dört yıl gizli olarak devam ettirdiği tebliğinde son derece tedbirli davranıp güvendiği arkadaşlarına ve yakın çevresine İslam'ı anlattı. Akıl almaz baskılara rağmen Talha b. Ubeydullah, Zübeyr b. Avvam, Osman b. Maz'un, Ebu Ubeyde b. Cerrah ve Erkam b. Ebi'l-Erkam gibi birçok kişi Hz. Peygamber'le görüşerek İslam ile şereflendiler.[20]

Görsel 3.3: *Kâbe'nin haremine dâhil olan Dârülerkam, İslam'ın ilk davet merkeziydi.*

Dârülerkam

Erkam b. Ebi'l-Erkam'ın Müslüman olmasıyla Safâ Tepesi'nin eteklerinde olan evi Müslümanlar için toplanma mekânı oldu. İslam'ın ilk davet merkezi olan ve **Dârülerkam** adı verilen bu mekân, Kâbe'nin haremine dâhil oluşu, Mekkelilerle ve hac için dışarıdan gelen pek çok kimse ile dikkat çekmeden temas kolaylığı sağlaması açısından önemli bir konuma sahipti. Öyle ki sahabiler Dârülerkam'a kolayca gidip gelebiliyorlar, Hz. Peygamber; ashâbına burada Kur'an'ı ve dinî bilgileri öğretiyor, onlarla birlikte namaz kılıyordu. Açık davet başlayıncaya kadar burayı merkez edinen Allah Resulü(s.a.v.), İslam devletinin çekirdek kadrosunu da yetiştirdi. Mus'ab b. Umeyr, Ammar b. Yasir ve Suheyb b. Sinan gibi birçok sahabi burada İslam ile şereflendi. Hz. Peygamber, nübüvvetin altıncı yılında Hz. Ömer'in Müslüman olmasına kadar Dârülerkam'daki faaliyetlerine devam etmiştir.[21]

Açık Davet

Risaletin dördüncü yılında nazil olan **"Sana emrolunanı açıkça söyle ve ortak koşanlardan yüz çevir!"[22]** ayetiyle gizli davet süreci sona ermiş, açıktan davet aşamasına geçilmiş oldu. **"(Önce) en yakın akrabanı uyar. Sana uyan müminlere (merhamet) kanadını indir. Şayet sana karşı gelirlerse de ki: Ben sizin yaptıklarınızdan muhakkak ki uzağım."[23]** ayetiyle ise yakın akrabadan başlamak üzere tüm Kureyş'in İslam'a davet edilmesi emrediliyordu. Bundan sonra Mekke'nin Fethi'ne kadar sürecek olan çetin bir mücadele başladı.

Allah Resulü(s.a.v.) vahyin yol göstericiliğine uygun bir şekilde ilk önce yakınları olan Abdülmuttaliboğullarını davet ederek risaletini duyurmak istedi. Ancak amcası Ebu Leheb daha konuşmasına fırsat vermeden topluluğu dağıttı. Bu duruma çok üzülen Peygamberimiz(s.a.v.), birkaç gün sonra yeni bir toplantı daha tertip etti. Burada yaptığı konuşmada Allah'ın(c.c.) bir olduğunu, O'nun eşi ve benzerinin bulunmadığını, O'na inanıp güvendiğini belirtti. "*Ben size ve bütün insanlara gönderilmiş olan Allah elçisiyim. Allah'a yemin ederim ki uykuya dalar gibi öleceksiniz, uykudan uyanır gibi de diriltileceksiniz, yaptıklarınızdan hesaba çekileceksiniz, iyilikleriniz karşılığında iyilik, kötülükleriniz karşılığında da ceza göreceksiniz. Cennet de cehennem de ebedîdir. İlk uyardığım da sizlersiniz...*" sözleriyle onları Allah'ın(c.c.) birliğine inanmaya, risaletini tasdik etmeye ve kendisine destek olmaya çağırdı.

19 Buhârî, Menâkıbu'l-ensâr, 33; Müslim, Fedâilü's-sâhabe, 132-133; İbn Sa'd, et-Tabakât, C 4, s. 225.
20 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 262-280.
21 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 270; İbn Sa'd, et-Tabakât, C 3, s. 242-244; Ezrakî, Ahbâru Mekke, C 2, s. 260-266.
22 Hicr suresi, 94. ayet.
23 Şuarâ suresi, 214-216. ayetler.

Hz. Peygamber'in amcası Ebu Talib, atalarının dinini terk etmeyeceğini ancak hayatta olduğu müddetçe kendisini destekleyeceğini bildirdi. Diğer amcası Ebu Leheb ise onun davetini kabul ederlerse zillete düşeceklerini iddia ederek karşı çıktı. Peygamberimizin(s.a.v.) halası Hz. Safiye, Ebu Leheb'e itiraz ederek yeğenini yalnız bırakmayacaklarını söyledi.[24]

SAHABENİN DİLİNDEN

Abdullah b. Abbas şöyle demiştir:

"En yakın hısımlarını ve onlardan en seçkin kabileni uyar." ayet-i kerimesi nazil olunca Resulullah(s.a.v.), Safâ Tepesi'ne çıkıp Kureyşlilere seslenerek:

– Ey Kureyş cemaati! Ben size, "Şu dağın eteğinde veya şu vadide düşman atlıları var; hemen size saldıracak, mallarınızı gasp edecek." desem bana inanır mısınız?" diye sordu. Onlar da hiç düşünmeden:

– Evet inanırız! Şimdiye kadar senin yalan söylediğini hiç işitmedik! dediler. Hz. Peygamber:

– O hâlde ben şimdi size önünüzde şiddetli bir azap günü bulunduğunu, Allah'a inanmayanların o çetin azaba uğrayacaklarını haber veriyorum. Ben sizi o çetin azaptan sakındırmak için gönderildim, buyurdu. Bunun üzerine Ebu Leheb:

– Hay eli kuruyası! Bizi buraya bunun için mi çağırdın?" diyerek beddua edince Tebbet suresi nazil oldu.

(Buhârî, Tefsîru'l-Kur'ân, 290; İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 214-216.)

Derkenar

Hz. Peygamber zamanında yaşamış, Müslüman olarak Hz. Muhammed'i(s.a.v.) görmüş, onun sohbetinde bulunmuş ve yine Müslüman olarak ölmüş kimselere **sahabi** denilmektedir. Çoğulu olarak **sahabe** ve **ashâb** kelimeleri kullanılır.

(Dinî Terimler Sözlüğü, s. 419.)

Allah Resulü(s.a.v.), **"De ki: Ey insanlar! Gerçekten ben sizin hepinize, göklerin ve yerin sahibi olan Allah'ın elçisiyim. Ondan başka Tanrı yoktur, O diriltir ve öldürür. Öyle ise Allah'a ve ümmi Peygamber olan Resulü'ne -ki o, Allah'a ve onun sözlerine inanır- iman edin ve O'na uyun ki doğru yolu bulasınız!"** emriyle insanları açıktan İslam'a davet etmeye başladı. Mekke'ye gelip gidenler vasıtasıyla İslam, Mekke dışında da duyuldu. Sonuçta sayıları az da olsa civar kabilelerden Müslüman olanlar oldu. Hz. Peygamber, İslam'ı daha geniş kitlelere duyurabilmek için Mekke çevresinde kurulan Ukâz, Mecenne ve Zülmecâz panayırlarını ziyaret etmeye başladı. İnsanların toplu bulundukları yerleri dolaşır, rastladığı herkese İslâm'ı tebliğ eder, onları Allah'ın(c.c.) birliğine iman etmeye çağırırdı. Risaletin dördüncü yılından itibaren başladığı açık davet safhası, müşriklerin tüm engellemelerine rağmen hicrete kadar devam etti.[25]

2.3. İlk Müslümanlar

Hz. Peygamber ilk daveti eşine yapmıştı. Hz. Hatice tereddüt etmeden onu tasdik ederek Müslümanların ilki olma şerefine ulaştı. Hz. Hatice'nin davetiyle kızları İslam'a girdiler. Hz. Hatice müşriklerin yaptığı zulüm karşısında Hz. Peygamber'e daima destek olmuş sıkıntılı ve zor zamanlarda sahip olduğu bütün servetini onun davası uğrunda harcamıştır.[26] Bu eşsiz fedakârlık karşısında Allah(c.c.), Cebrail(a.s.) ile ona selam gönderip onu cennette inciden bir köşkle müjdelemiştir.[27]

24 Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 1, s. 434; İbn Sa'd, Tabakât, C 1, s. 210.
25 A'râf suresi, 158. ayet; İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 216-217.
26 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 257; İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-ĝâbe, C 8, s. 78-85.
27 Buhârî, Menâkıbu'l-ensâr 20; Müslim, Fedâilu's-sahâbe, 71.

Allah Resulü'nün(s.a.v.) şu sözü Hz. Hatice'nin değerini ortaya koyması bakımından önemlidir: *"Nasıl ki Meryem bütün kadınlara üstün kılınmışsa Hatice de benim ümmetimin kadınlarına üstün kılınmıştır."*[28]

Peygamberimiz(s.a.v.) Hz. Hatice ile evlendikten sonra imkânları kısıtlı, ailesi kalabalık olduğundan geçinmekte zorlanan amcası Ebu Talib'den Hz. Ali'yi istemiş ve onu ailesine dâhil etmişti. Resulullah(s.a.v) ile Hz. Hatice'nin terbiyesi altında büyüyen Hz. Ali, onları namaz kılarken gördüğünde Allah Resulü(s.a.v.) onu İslam'a davet etmişti. Hz. Ali önce tereddüt edip babasına sormak istemişse de daha sonra bundan vazgeçip iman etmişti. Küçük yaşta Şam'dan Mekke'ye köle olarak getirilip Hz. Hatice'nin hizmetinde olan Zeyd b. Hârise, Hz. Ali'den sonra Müslüman oldu. Hz. Hatice onu Peygamberimizin(s.a.v.) hizmetine vermişti. Hz. Peygamber de Zeyd'i(r.a.) hürriyetine kavuşturup evlat edindi. Hz. Peygamber'in en yakın dostu olan Hz. Ebu Bekir, onun davetini ailesi dışından kabul edenlerin ilkiydi. Zengin bir tüccar olan Hz. Ebu Bekir, servetini Allah(c.c.) yolunda harcamaktan çekinmemiş, zor durumdaki köle ve cariyeleri satın alarak onları özgürlüklerine kavuşturmuştur. Gizli davet sürecinde Osman b. Affan, Zübeyr b. Avvam, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebi Vakkas, Talha b. Ubeydullah, Ebu Ubeyde b. Cerrah Hz. Ebu Bekir'in gayretiyle Müslüman olmuşlardı.[29]

Derkenar

Peygamber Efendimiz tarafından cennetle müjdelenen ve **aşere-i mübeşşere** ismiyle meşhur on sahabe:

Hz. Ebu Bekir
Hz. Ömer
Hz. Osman
Hz. Ali
Ebu Ubeyde b. Cerrah
Sa'd b. Ebi Vakkas
Abdurrahman b. Avf
Zübeyr b. Avvam
Talha b. Ubeydullah
Said b. Zeyd

(Tirmizî, Menâkıb, 25.)

SÖZ SİZDE

Zeyd b. Hârise'nin babası, Mekke'ye gelip fidyesini ödeyerek oğlunu geri almak istemişti. Hz. Zeyd ise Resulullah'ın evini babasının yurduna tercih etti. O günden sonra Peygamberimizin(s.a.v.) yanından hiç ayrılmadı.

Metne bakarak Zeyd'in(r.a.) bu tercihi ile ilgili düşüncelerinizi paylaşınız.

Gizli davet döneminde Müslüman olan Abdullah b. Mesud, İslam'a dâhil olduğu günden itibaren Hz. Peygamber'in yanından ayrılmamış ve ona hizmet etmiştir. Hz. Peygamber'in, Kur'an okuyuşunu dinlemekten zevk aldığı sahabi, Kâbe avlusunda açıkça Kur'an-ı Kerim okuduğu için müşrikler tarafından bayılıncaya kadar dövülmüştü. Bilâl-i Habeşî ve annesi Hamâme Hanım, davetin ilk günlerinde Müslüman olanlar arasındaydı. Müslüman olduğunu açıkça söyleyen ilk yedi kişiden biri olan Bilâl(r.a.), İslam'ın ilk yıllarında efendisinden ve müşriklerden çok eziyet görmüştür. Dininden dönmesi için yapılan en ağır işkencelere tahammül eden Hz. Bilâl, inkâra zorlandıkça "Ehad! Ehad!: Allah birdir! Allah birdir!" cevabını vermiştir. Hz. Peygamber'in teşvikiyle Hz. Ebu Bekir, annesiyle birlikte onu efendisinden satın alıp azat etmiştir. Hicretin birinci yılında ilk ezanı okumasıyla meşhur olan Bilâl-i Habeşî, Peygamber Efendimizin müezzinliğini yapmıştır.[30]

Allah Resulü'nün(s.a.v.) "Mekke'de Mus'ab b. Umeyr'den daha güzel giyinen, daha çok nimete ulaşan birini görmedim." diye tarif ettiği Mus'ab(r.a.), zengin bir ailenin çocuğuydu. Dârülerkam'da Müslüman oldu. Onu namaz kılarken görenlerin durumu ailesine bildirmesiyle hayatında zor günler başladı. Müslüman olmasını kabullenemeyen ailesi imanından vazgeçmesi için onu günlerce hapsetti. Hz. Mus'ab, baskılara dayanamayacak duruma gelince Habeşistan'a hicret etti. Habeşistan'dan döndükten sonra İslam'ı öğretmesi için Medine'ye muallim olarak gönderilen Mus'ab(r.a.) üstlenmiş olduğu görev sebebiyle İslam'ın ilk öğretmeni sayılır. Uhud Savaşı'nda **"Muhammed ancak bir peygamberdir, ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir..."[31]** ayetini okuyarak secde

28 Buhârî, Enbiyâ, 45; Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 69-70.
29 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 262-269.
30 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 272; İbn Hacer, el-İsâbe, C 2, s. 1123; İbn Sa'd, et-Tabakât, C 3, s. 232.
31 Âl-i İmrân suresi, 144. ayet.

hâlinde iken şehit oldu.[32] Ebu Seleme ve eşi Ümmü Seleme, Erkam b. Ebi'l-Erkam, Osman b. Maz'ûn, Said b. Zeyd ile Hz. Ömer'in kız kardeşi olan eşi Fâtıma bnt. Hattâb, Hz. Ebu Bekir'in kızı Esma bnt. Ebi Bekir ve o sırada henüz küçük bir çocuk olan Hz. Âişe, Hz. Cafer ve eşi Esma bnt. Umeys risaletin ilk yıllarında Müslüman oldular.[33]

3. Mekke'de İslam Davetine Tepkiler

Kureyş'in ileri gelen kabilelerine mensup müşrikler Hz. Peygamber'in davetine ilk başlarda kayıtsız kaldılar. Hz. Peygamber'in sözlerinden rahatsızlık duymayan Mekkelilerin daha sonraki tepkileri, Hz. Muhammed'i(s.a.v.) gördükleri yerde onu işaret ederek "İşte Abdülmuttaliboğullarının kendisiyle gökten konuşulan oğlu!" şeklinde alaya almak şeklinde oldu. Ancak bu pasif tutum, ilahlarını açıkça yeren ayetlerin[34] nazil olması ve atalarının akılsızlıkla suçlanması üzerine yerini saldırı ve düşmanlığa bıraktı.[35]

DEĞERLENDİRELİM

"(Resulüm) kuşkusuz biz sana Kevser'i verdik. Şimdi sen Rabbine kulluk et ve kurban kes. Asıl sonu kesik olan, şüphesiz sana hınç besleyendir."

(Kevser suresi, 1-3. ayetler.)

Kevser suresinin nüzul sebebini araştırarak müşriklerin davete tepkileri bağlamında değerlendiriniz.

Daveti engellemek isteyen müşriklerin ileri gelenleri, kabile geleneğine uygun hareket ederek Hz. Muhammed'i(s.a.v.) himaye eden amcası Ebu Talib'e gittiler. Yeğeninin ataları ve dinleri ile ilgili söylediği sözlerden duydukları rahatsızlığı dile getirdiler. Ancak Ebu Talib onların sadece şikâyetlerini dinlemekle yetinip yeğenine verdiği desteğini sürdürdü. Girişimlerini Ebu Talib nezdinde iki kez daha gerçekleştiren Mekkeliler bu şekilde sonuç alamayacaklarını anlayınca Hz. Peygamber'e ve Müslümanlara olan tutumlarını sertleştirdiler.[36]

OKUMA PARÇASI

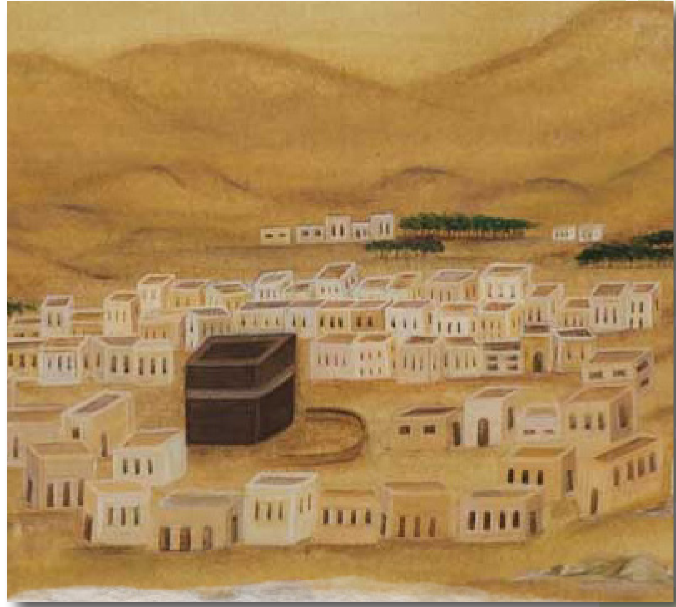
"Müşrikler, Abdülmuttaliboğulları adına Hz. Muhammed'i(s.a.v.) himaye eden Ebu Talib'e giderek yeğenini şikâyet ettiler: 'Ey Ebu Talib! Sen bizim büyüğümüzsün. Şeref ve mertebene de hürmetimiz var. Ancak sen Muhammed'i yaptığı işten men etme isteğimizi yerine getirmedin. Andolsun ki onun atalarımıza sövmesine, ilahlarımızı ayıplamasına artık tahammülümüz yok. Ya onu alıkoyarsın ya da iki taraftan biri helak oluncaya kadar biz sizinle savaşırız.' dediler. Kavminin söyledikleri kendisine ağır gelen Ebu Talib, yeğenini çağırttı. Mekkeliler ile arasında geçen konuşmaları anlattıktan sonra ona şöyle dedi: 'Ey Kardeşimin oğlu! Bana ve kendine acı. Bana taşıyamayacağım bir yük yükleme.' Hz. Peygamber, amcasının kendisini himaye etmekten vazgeçtiğini zannederek 'Ey Amcacığım! Vallahi şayet onlar bu işi terk etmem için güneşi sağ elime ayı da sol elime koysalar ben yine de vazgeçmem. Allah İslam'ı galip kılıncaya veya ben bu uğurda helak oluncaya kadar onu bırakmam.' dedi. Amcası yeğeninin üzüntüsünü ve aynı zamanda kararlığını görünce 'Ey Oğlum! Git ve istediğini söyle. Seni asla yalnız bırakmayacağım.' diyerek yeğenine destek sözü verdi."

(İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 284-285.)

32 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 3, s. 116-122.
33 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 270-279.
34 bk. Enbiyâ suresi, 98, 99. ayetler; Ankebût suresi, 17. ayet.
35 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 169; Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 131.
36 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 283-286.

Şehrin ileri gelenlerinden Ebu Süfyan, Utbe b. Rebîa, Ebu Cehil, Nadr b. Hâris ve Ümeyye b. Halef gibi şahıslar, risaleti inkâr sadedinde Hz. Peygamber'le münazara ve münakaşa içinde olmuşlardı. Onlar Allah Resulü'nden(s.a.v.) sürekli mucizeler talep etmek suretiyle kendisini zor durumda bırakmayı ve toplum nazarında etkisiz kılmayı planlıyorlardı. Hz. İsa'nın yaptığı gibi atalarından bazılarını diriltmesini, Hz. Süleyman gibi rüzgârı emirlerine vermesini isteyen Ebu Cehil'in taleplerini hiçbir zaman dikkate almayan Hz. Peygamber, istedikleri şeylerin Allah'ın(c.c.) takdirinde olduğunu, kendisinin ancak tebliğle görevlendirildiğini ifade edip onlarla tartışmaya girmemiştir.[37]

Vahyin muciz kelamını inkâr edemeyen Mekkeliler, vahyin kaynağının Allah(c.c.) olduğunu kabul etmeyip birtakım iddia ve iftiralarda bulunarak Hz. Peygamber'le mücadele etmeyi sürdürdüler. Bu amaçla Hz. Peygamber'e mecnun[38], deli, kâhin, şair, gibi iftiralar atarak Kur'an kelamının meşruluğu konusunda insanların zihinlerinde tereddüt meydana getirmeyi amaçladılar. Ancak kendileri de bu iddia ve iftiraların temelsiz olduğunun farkındaydı. Zira Mekke'de sözüne itibar edilen Velid b. Muğire'nin Dârünnedve'de kavmine hitaben, "Ey Kavmim! Hac sebebiyle gelen Araplar Muhammed'i soruyorlar. Kiminiz şair, kiminiz sihirbaz, kiminizse kâhin ve mecnun diyerek onun hakkında farklı cevaplar veriyorsunuz. Hâlbuki insanlar bu vasıfların bir arada olamayacağını biliyor. Bu sebeple onun hakkında görüş birliğine varmalı ve birbirinizi yalanlamamalısınız..." şeklinde yaptığı konuşma müşriklerin içinde bulundukları durumun çaresizliğini gösterir. Uzun tartışmalar neticesi vardıkları mutabakat sonunda Hz. Peygamber'e sihirbaz demekte karar kılan müşrikler, Allah Resulü'nün(s.a.v.) davetini etkisiz kılmak için bu iftiralarını yaymaya karar verdiler.[39]

***Görsel 3.4:** Müşrikler, Müslümanlara karşı uygulayacakları baskı kararlarını Kâbe'de alırlardı. (Minyatür: Zehra Çekin)*

Müşrikler alay ve iftira ile istedikleri sonucu elde edemeyeceğini anlayınca Hz. Peygamber'in tebliğ mücadelesini engellemek için başka yollara tevessül ettiler. Bu amaçla dünyevi menfaat vaadiyle Allah Resulü'ne(s.a.v.) teklif götürmeye karar veren Mekkeliler, Kureyş'in ileri gelenlerinden Utbe b. Rebîa'yı görevlendirdiler. Resulullah'ı(s.a.v.) ziyaret eden Utbe, konuşmasına önce onun toplumdaki şeref ve saygınlığından söz ederek başladı. Övgü dolu bu cümlelerin hemen ardından peygamberlik iddiasının Mekke'nin bütünlüğünü nasıl parçaladığından bahsetti. Aralarındaki anlaşmazlığı çözmek için kendisine birtakım teklifleri olduğunu beyan etti. Utbe b. Rebîa, "Eğer sen bu yaptıklarını şan ve şeref elde etmek için yapıyorsan seni başımıza kral yapalım. Şayet mal elde etmek içinse sana arzu ettiğin kadar mal verelim. Eğer sana musallat olmuş olan bir cin varsa seni tedavi ettirelim." diyerek Hz. Peygamber'e Mekkelilerin tekliflerini iletti. Bu teklifleri kesin bir dille reddeden Allah Resulü(s.a.v.), "Dinle ey Velid!" diyerek Fussilet suresini[40] okudu. Hz. Peygamber'den duyduğu ayetlerden oldukça etkilenen Utbe, kendisinden haber bekleyenlerin yanına döndüğünde "Vallahi onun söyledikleri ne şiirdir ne de kehanet. Ey Kureyş beni dinleyin ve onunla yaptığı şey arasına girmeyin. Eğer Arap ona galip gelirse sizler başkası vasıtasıyla ondan kurtulmuş olursunuz.

37 Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 142-143.
38 bk. Kalem suresi, 2. ayet; Duhân suresi, 14. ayet; Kamer suresi, 2. ayet; Enbiyâ suresi, 5. ayet.
39 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 288-289; Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 151- 152.
40 bk. Fussilet suresi, 1-13. ayetler.

Yok eğer o Kureyş adına Arap'a üstün gelirse onun şerefi sizin şerefiniz olur." diyerek Hz. Peygamber ve risaleti ile ilgili düşüncelerini paylaştı. Ancak müşrikler onun Muhammed tarafından büyülenmiş olduğunu iddia ederek sözlerine kulak vermediler. Hz. Peygamber'e benzer teklifleri daha sonra da yapan Kureyşlilere, Allah Resulü'nün(s.a.v.) cevabı, *"Sizden istediğim mal veya krallık değildir. Fakat Allah beni size Resul olarak gönderdi. Getirdiğim şeye iman ederseniz bu sizin dünyadaki nasibinizdir. Eğer inkâr ederseniz Allah, benimle sizin aranızda hüküm verinceye kadar yaptıklarınıza sabrederim."* şeklinde olmuştur.[41]

YORUMLAYALIM

"Ey Muhammed! Senin kavmin tekliflerini sana arz etti sen kabul etmedin. Sonra senin Allah katındaki makamını görmek ve sana tabi olmak için senden mucizeler istediler sen bunları da gerçekleştirmedin. Sonra senden onları kendisiyle korkutacağın azaplar indirmeni isteyerek meydan okudular sen bu azabı da onların üzerine indirmedin. Allah'a yemin ederim ki göğe merdiven kurup oradan sana şahitlik edecek dört melek getirmedikçe sana asla inanmam. Şayet bunu yapsan bile yine de sana iman edeceğimi zannetmiyorum."

(İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 318.)

Abdullah b. Ebi Ümeyye'nin yukarıdaki sözlerini Hz. Peygamber'in risaletine müşriklerin bakışını göstermesi bakımından yorumlayınız.

Yaptıkları tekliflerin Allah Resulü'nü(s.a.v.) tebliğinden alıkoymadığını gören müşrikler, dinleri birleştirme önerisiyle bir nevi uzlaşmayı dahi denediler. Bunun için Ümeyye b. Halef, Velid b. Muğire, Âs b. Vâil, gibi kabile ileri gelenleri, "Ey Muhammed! Gel biz senin ibadet ettiğine tapalım sen de bizim taptığımıza uy. İbadette seninle ortak olalım. Eğer senin ibadet ettiğin ilah daha hayırlı ise biz nasibimizi almış oluruz. Eğer bizim taptığımız daha hayırlı ise sen nasibini almış olursun." dediler.[42] Yaptıkları bu teklife cevap Kâfirûn suresi ile verilmiştir.

DEĞERLENDİRELİM

Kâfirûn suresinin nüzul sebebinden hareketle müşriklerin İslam davetini engelleme çabalarında geldikleri noktayı değerlendiriniz.

İslam davetini engellemek için her yolu deneyen Kureyşli müşrikler düşmanlıkları sebebiyle gerek Hz. Peygamber'e gerekse diğer Müslümanlara baskı ve işkence uygulamışlardır. Hz. Peygamber'i himaye eden Haşimoğullarına boykot kararı alarak zulmü daha da artırmışlardır. Bu şekilde Mekkelilerin İslam'a sözlü başlayan saldırıları işkence ve boykot aşamasıyla devam etmiş, sonunda Hz. Peygamber'i öldürme teşebbüsüne kadar varmıştır.

3.1. Mekke'de İslam'ı Kabul Edenlerin Genel Özellikleri

Hz. Peygamber risalet görevini üstlendikten sonra yakın akrabalarından başlayarak toplumun tüm kesimlerini İslam'a davet etti. Kadın erkek, köle hür, genç ihtiyar, zengin fakir ayrımı yapılmaksızın gerçekleştirilen çağrıyı kabul edenler böylelikle Müslümanların ilki olma şerefini

41 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 313-316; Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 171.
42 Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 151.

kazandılar. Mekke Dönemi'nde İslam'a girenlerin en bariz ortak özelliği ise onların genç yaşta davete katılmış olmalarıdır. İlk Müslümanların büyük çoğunluğu hicret esnasında kırk yaşın altında idiler. Bunların arasında Mus'ab b. Umeyr, Sa'd b. Ebi Vakkas, Halid b. Said, Ebu Huzeyfe b. Utbe b. Rebîa, gibi Kureyş'in en önde gelen kabilelerine mensup zengin ailelerin gençleri vardı. Mekke'nin hâkimi konumunda olan ve Hz. Peygamber'e muhalefet eden kabilelere mensup olan bu inançlı gençler, Bedir'de birinci derece akrabaları ile karşı saflarda savaşmaktan çekinmemişlerdi. Nüfuzlu ve zengin ailelerin çocukları dışında kendi servetiyle zengin sayılan Hz. Ebu Bekir, Hz. Osman, Talha b. Ubeydullah ve Zübeyr b. Avvam gibi orta tabakaya mensup gençler de Mekke'nin ilk Müslümanları arasındaydı. Bunun dışında Abdullah b. Cahş gibi Mekkeli bir kabileye sığınmış anlaşmalıların yanı sıra, Habbab b. Eret ve Bilâl-i Habeşî gibi köleler ile Yasir ailesi gibi zayıf ve himayesiz kimseler de İslami çağrıya uyan Müslümanlar arasında yer almıştı. İlginçtir ki İslam'ı kabul etmiş olanlar arasında Haşimoğulları'ndan Ebu Talib de dâhil olmak üzere Mekke kabile lideri konumunda hiç kimse yoktu.[43] Toplumun değişik kesimlerine mensup fertlerden oluşan ilk Müslümanlar; güvenilir, sadık, sır saklayan, sabırlı ve cahiliyenin kötü âdetlerinden sakınan kimselerden oluşmaktaydı. Sahip oldukları bu hasletler, özellikle saldırıya uğrama korkusuyla ibadetlerini gizli yaptıkları dönemde kendilerine yardımcı olmuştur.[44]

Görsel 3.5: *İlk Müslümanlar güçlü bir imana sahipti.*

Mekke'de İslam'ı ilk kabul edenler; Hz. Peygamber'in *"İnsanların Cahiliye Devri'nde hayırlı olanları, İslam Devri'nde de hayırlıdır."*[45] hadisine uygun olarak yüksek karakterli, hakikati arayan ahlaklı insanlardı. Zira Hz. Ebu Bekir, Cahiliye Dönemi'nde doğruluğu ve dürüstlüğünün yanı sıra iffet ve takvasıyla meşhurdu. Hz. Osman, İslamiyet öncesi içkiden uzak durmasıyla; Hz. Ebu Zer, putperestliği reddetmesiyle öne çıkmış sahabilerdir. Bir başka dikkat çekici husus Resul-i Ekrem'in risaletini kabul edenlerin bazılarının Haniflerin terbiyesinde yetişmiş olmalarıdır. Putperestliği terk etmiş Haniflerden biri olan Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'in oğlu olan Said, babasının Kureyş dinini yerdiğini görerek büyüdüğü için Allah Resulü'ne(s.a.v.) kolayca iman ederek İslam'ı ilk kabul edenler arasına katılmıştır. Hâsılı ilk Müslümanların güçlü bir imana, sarsılmaz bir hakikate sahip insanlar oldukları anlaşılmaktadır.[46]

3.2. Müşriklerin İslam Davetine Karşı Çıkma Sebepleri

Geleneklerine sıkı sıkıya bağlı olan Mekkeliler **"Onlara, Allah'ın indirdiğine ve Resul'e gelin denildiği vakit, 'Babalarımızı üzerinde bulduğumuz (yol) bize yeter.' derler…"** ayetinde de belirtildiği gibi atalarının inanışlarını terk etmemişlerdir. Bu sebeple ayetin devamında; **"… Ataları hiçbir şey bilmiyor ve doğru yol üzerinde bulunmuyor iseler de mi?"[47]** şeklinde atalarının yanlış yolda olduğunu açıkça beyan eden ifadeler sebebiyle İslam'a karşı büyük bir mücadeleye girişmişlerdir. Zira İslam, Mekkeli müşriklerin sadece atalarını değil mutlak doğru kabul ettikleri inanç ve ibadetlerini de eleştiriyordu.[48] Bu durum karşısında öfkeye kapılan kabile ileri gelenleri Hz. Peygamber ve Müslümanları düşman kabul etmişlerdir.

43 W. Montgomery Watt, Muhammed Mekke'de, s. 88-96.
44 bk. İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, s. 87.
45 Buhârî, Menâkıb, 1.
46 Mevlana Şibli, Peygamberimizin Hayatı, s. 59-61.
47 Mâide suresi, 104. ayet.
48 bk. Yûnus suresi, 18. ayet; Furkân suresi, 55. ayet.

Müşriklerin dinî sebepler dışında siyasi ve ekonomik kaygılarla da İslam'a karşı çıktıkları Kur'an'da şöyle ifade edilmiştir: **"Biz seninle beraber doğru yola uyarsak yurdumuzdan atılırız, dediler..."**[49] Ayette de belirtildiği gibi putperestliğin ortadan kalkmasıyla birlikte Kâbe'nin kutsiyetini kaybedeceğinden endişe eden müşrikler ayrıca Mekke ekonomisinin de bu durumdan olumsuz etkileneceğini düşünüyorlardı. Zira İslam'a düşmanlık etmede öncü olanların aynı zamanda Mekke'nin zengin tüccarları olması, müşriklerin Hz. Peygamber'le mücadele ederken şahsi menfaatlerini de korumayı amaçladıklarını gösterir.

Kureyşli kabile reislerinin çıkarlarını korumak adına giriştikleri mücadelede itiraz ettikleri bir diğer husus Hz. Peygamber'in sosyal konumuydu. Çünkü onlara göre lider olmak için büyük bir servete ve çok çocuğa sahibi olmak gerekiyordu. Bu özelliklere sahip olmadığını düşündükleri Hz. Muhammed'in[s.a.v.] risalet görevini üstlenmiş olmasını kabullenemediler. Zira bu makama ondan daha layık olan insanların var olduğuna inanıyorlardı. Kureyş'in düşüncesine göre peygamberlik, ilahî kelamın ifadesiyle **"... Bu Kur'an iki şehirden bir büyük adama indirilse olmaz mıydı?"**[50] dedikleri Mekkeli ve Taifli kabile reislerinin hakkıydı.

YORUMLAYALIM

Müşriklerden Velid b. Muğire şöyle demiştir: "Ben Kureyş kabilesinin büyüğü ve efendisi olayım da bir kenara bırakılayım. Bu nasıl olur? Benim yerime Muhammed'e mi ayetler indirilir? Amr b. Umeyr, Sakif kabilesinin başkanı olarak o da mı bir kenara bırakılsın. İkimiz Mekke ve Taif'in efendisi ve lideri olduğumuz hâlde Muhammed'e mi vahiy gelecek? Bu mümkün mü?"

(İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 387.)

Yukarıdaki metinden hareketle müşriklerin risalete bakışını yorumlayınız.

Hz. Peygamber'in tebliğini sürdürürken Kureyşliler arasında sınıf farkı gözetmemesi kabile reislerinin itiraz ettiği bir diğer husustu. Allah Resulü'nün[s.a.v.] davetine icabet eden fakir ve köleler ile aynı dine mensup olmayı gururlarına yediremeyen müşrikler, kölelerinin Müslüman olmasını da bir nevi kendilerine isyan olarak görüyorlardı. Diğer taraftan İslam'ın inananları kardeş ilan etmesi, üstünlüğü zenginlik ve nüfuzla belirlemek yerine takva ile ölçmesi[51] onlar için alışageldikleri sosyal düzenin bozulması anlamına geliyordu. Mekkeliler bu sebeple mevcut konumlarını tehdit ettiğini düşündükleri İslam'la mücadeleyi seçtiler.

İslam'ın dünya hayatında yapılan her şeyin karşılığının ahirette görüleceğine dair inancı müşrikleri rahatsız ediyordu. Zira onlar düşkün oldukları içki, kumar ve fuhuş gibi kötü alışkanlıklar ve haksız kazanç elde etmek adına yaptıkları zulümler sebebiyle ölümden sonraki hayatta hesap vermek zorunda olmaktan hiç memnun olmamışlardı. Kur'an'ın ifadesiyle onlar şöyle düşünüyorlardı; **"... Hayat ancak bu dünyada yaşadığımızdır. Ölürüz ve yaşarız. Bizi ancak zaman helak eder..."**[52]

Müşriklerin daha önceki ümmetlerin peygamber kıssalarından etkilenerek zihinlerinde oluşturdukları yanlış algıya göre peygamberin insanüstü bir varlık olması gerekiyordu. Dolayısıyla kendileri gibi yiyip içen, ailesinin rızkı için uğraşan Hz. Peygamber'in de iddialarını destekleyecek bir hayat sürmesini bekliyorlardı. Bu sebeple Hz. Peygamber'den yerin altındaki hazineleri çıkartmasını, sular akıtmasını, ölmüş atalarından bazılarını diriltmesini istiyorlar, bunları gerçekleştirmedikçe de risaletini kabul etmeyeceklerini söylüyorlardı.[53] Allah Resulü'nün[s.a.v.] bu isteklere cevabı ise daima Kur'an'ın diliyle şu şekilde oluyordu: **"... Ben size, Allah'ın hazineleri**

49 Kasas suresi, 57. ayet.
50 Zuhruf suresi, 31. ayet.
51 bk. Hucurât suresi, 10, 13. ayetler.
52 Câsiye suresi, 24. ayet.
53 İzzet Derveze, Kur'an'a Göre Hz. Muhammed'in Hayatı, C 1, s. 380-381.

benim yanımdadır, demiyorum. Ben gaybı da bilemem. Size, ben bir meleğim de demiyorum. Ben, sadece bana vahyolunana uyarım…”[54]

Müşriklerin Hz. Peygamber’in tebliğine karşı çıkmalarının diğer bir sebebi Kureyş içinde yaşanan geçmişe dayalı kabile rekabetidir. Çünkü geleneklere körü körüne duyulan bağlılık neticesi ortaya çıkan kabile asabiyeti tabiatıyla kabileler arası mücadeleyi de beraberinde getirmiştir. Haşimoğulları’ndan bir peygamber çıkması üzerine bu soyun kendilerine üstünlük sağlamasından korkan diğer kabileler, bu sebeple bütün güçleriyle Hz. Peygamber’e karşı çıkarak İslam’ın yayılmasını engellemeye çalışmışlardır. İslam’ın azılı düşmanlarından Ebu Cehil’in, Hz. Peygamber’in şahsında söylediği “Biz şimdiye kadar Abdümenafoğulları ile şan ve şeref için mücadele ettik durduk. Onlar halka yemek yedirdiler, biz de yedirdik. Onlar halka bağışta bulundular biz de bulunduk. Onlar arabuluculuk yaparak diyet üstlendiler, biz de üstlendik. Sonunda aynı dereceye ulaşarak neredeyse burun buruna giden yarış atı konumuna geldik. Şimdi onlar ’Bizim içimizden kendisine vahiy gelen bir peygamber var.’ diyorlar. Biz bunun dengini nereden bulup çıkaracağız. Vallahi bu sebeple onu hiçbir zaman tasdik etmeyeceğiz.”[55] şeklindeki sözleri, kabile asabiyetinin İslam’ı inkâr edişte oynadığı rolü açıkça ortaya koyar. Bu sözlere göre peygamberin ne söylediği değil, hangi kabileden olduğu önemlidir. Haşimoğullarının siyasi rakibi konumda olan hiçbir kabile lideri Resul-i Ekrem’in gerçek bir peygamber olup olmadığını dikkate almamıştır. Onlar davetin hakikatini değerlendirmekten çok asabiyetin bir gereği olan kabile rekabetine göre davranmışlardır.

3.3. Mekke Dönemi ve İşkence

Mekke müşrikleri, ilahlarını yeren ayetlerin nazil olmasından sonra İslam davetine duydukları kin ve öfkeyi düşmanlık şeklinde ortaya koydular. Bu düşmanlık daha sonra Hz. Peygamber ve diğer Müslümanlara uygulanan eziyet ve işkence şeklinde gerçekleşti. Müşrikler dinlerine ve atalarına dil uzatmakla suçladıkları Hz. Muhammed’e(s.a.v.) bir gün Kâbe’de saldırıda bulundular. Hz. Peygamber neredeyse nefes alamayacak duruma geldi. Olayın vahametini gören Hz. Ebu Bekir, “Rabbim Allah’tır diyen bir adamı mı öldüreceksiniz?” diyerek araya girdi. Ancak öfkeli müşrikler Hz. Ebu Bekir’i de darp ederek onu başından yaraladı. Mekke Dönemi’nde Müslümanların sayısı ve gücü müşriklerle mücadele edebilecek seviyeye ulaşmadığı için başta Hz. Peygamber ve eziyet gören diğer Müslümanlar bu tür saldırılara karşılık vermediler.[56]

Görsel 3.6: *Müslümanlara öldürmeye varan işkenceler uygulanmıştı. (Minyatür: Zehra Çekin)*

Her türlü tahrik, alay, eziyet ve işkence karşısında duruşlarını bozmayan Müslümanlar daima sabır ve kararlılıkla hareket ettiler. Bir gün Allah Resulü(s.a.v.); ashâbından Ammar b. Yasir, Habbab b. Eret, Suheyb b. Sinan, Bilâl b. Rebah, Ebu Fükeyhe ve Âmir b. Füheyre gibi himayesiz ve zayıf Müslümanlarla birlikteyken Kureyşlilerin kendilerine hitaben “Onunla oturan şu gördükleriniz var ya! Güya Allah’ın aramızdan seçip lütufta bulunduğu kimseler onlarmış!” şeklindeki alaycı hakaretlerine maruz kaldılar.[57] Bu olay üzerine Allah(c.c.) şöyle buyurdu**: “Aramızdan Allah’ın kendilerine lütuf ve ihsanda bulunduğu kimseler de bunlar mı?” demeleri için onların bir kısmını diğerleri ile işte böyle imtihan ettik. Allah şükredenleri daha iyi bilmez mi? Ayetlerimize inananlar sana geldiğinde onlara de ki: Selam size!..”[58]**

---

54 En’âm suresi, 50. ayet.
55 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 337-338.
56 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 310, 380-390.
57 Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 177.
58 En’âm suresi, 53-54. ayetler.

Mekke müşrikleri Hz. Peygamber ve onun çağrısını kabul eden Müslümanlara karşı alay ve hakaretle başlayıp nihayet öldürmeye varan ağır işkenceler uyguluyordu. Her türlü psikolojik, fiziki ve ekonomik baskıyla devam eden işkencenin öncüsü de Ebu Cehil'di. O, Müslüman olduğunu duyduğu kimselere gider eğer şehrin önemli bir kişisiyse onu tahkir eder ve şerefini düşürmekle tehdit ederdi. Müslüman olan kişi tüccar ise onun ticari faaliyetlerini engellemek suretiyle onu zor durumda bırakırdı. Şayet Müslüman olan bir köle, fakir veya himayesi olmayan birisiyse onu doğrudan darp etmekten kaçınmazdı.[59]

Mekke toplumu içinde en büyük eziyeti güçlü bir kabileye mensup olmadığı için himayesiz kalan veya köle olan Müslümanlar görüyordu. Bunlardan biri olan Ammar b. Yasir ve ailesi, Mekke Dönemi'nde en fazla işkenceye maruz kalanlardandı. Bu sebeple Hz. Peygamber onların yanlarına uğruyor ve *"Sabır, ey Yasir ailesi! Size vaat edilen yer cennettir."* buyurarak onları teselli ediyordu. Ancak Yasir yapılan işkenceler sebebiyle şehit oldu. Kocasını kaybeden Sümeyye kendilerine işkence eden Ebu Cehil'e ağır sözler söyledi. Bunun üzerine Ebu Cehil onu mızrağıyla öldürdü. İslam'ın ilk kadın şehidi olan Sümeyye'nin oğlu Abdullah da bu işkenceler sırasında şehit edildi. Müşrikler Ammar'a da işkence ettiler. "Muhammed'e sövmedikçe, Lat ve Uzza Muhammed'in dininden daha hayırlıdır demedikçe seni asla bırakmayacağız." diyerek ona yaptıkları eziyete devam ettiler. Ammar, sonunda onların istediği şeyleri söylemek zorunda kaldı. Yanına geldiğinde nasıl olduğunu soran Resulullah'a[(s.a.v.)], "Vallahi iyi değilim, sana dil uzattım. Onların ilahlarının senin dininden daha hayırlı olduğunu söyledim." dedi. Hz. Peygamber, *"O anda kalbin nasıldı?"* diye sorunca Ammar, "Kalbimi imanla mutmain olmuş ve demirden daha sert buldum." cevabını verdi. Bunun üzerine Hz. Muhammed[(s.a.v.)], *"Bu söylediklerinden dolayı sana bir sorumluluk yok. Şayet onlar bunu sana tekrar yaparlarsa sen de onlara aynı şeyleri söyle."* buyurdu.[60]

TARİHTEN BİR SAYFA

Demircilikle geçinen Habbab b. Eret'in müşrik ileri gelenlerinden biri olan Âs b. Vâil'den yaptığı işe karşılık alacağı vardı. Onu talep etmek için yanına vardığında Âs b. Vâil, ona "Muhammed'i inkâr etmedikçe sana olan borcumu asla ödemeyeceğim." dedi. Bunun üzerine Habbab[(r.a.)], "Sen ölüp diriltilmedikçe ben de asla Muhammed'i inkâr etmeyeceğim." şeklinde cevap verdi. Duyduklarından öfkelenen Âs b. Vâil, 'O hâlde kıyamet günü gel. O gün benim malım da olacak evladım da. Sana olan borcumu o gün öderim." diyerek onunla alay etti. Bunun üzerine şu ayet-i kerimeler nazil oldu: "(Resulüm!) Ayetlerimizi inkâr eden ve 'Muhakkak surette bana mal ve evlat verilecek.' diyen adamı gördün mü? O, gaybı mı bildi, yoksa Allah'ın katından bir söz mü aldı? Kesinlikle hayır! Biz onun söylediğini yazacağız ve azabını uzattıkça uzatacağız. Onun dediğine biz vâris oluruz (malı ve evladı bize kalır), kendisi de bize yapayalnız gelir." (Meryem suresi, 77-80. ayetler.)

(Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 201.)

Hz. Peygamber'in Ammar b. Yasir'e yapmış olduğu tavsiyeye rağmen müşriklere boyun eğmeyen sahabiler de vardı. Habbab b. Eret, bunlardan birisiydi. İslam'ı ilk kabul edenlerden olan Habbab[(r.a.)] kızgın çöl kumlarına yatırılmak suretiyle yapılan işkenceye dayanır, dinini inkâr etmezdi. Küçük yaşta Rum diyarına köle olarak satıldığı için Suheyb b. Rumî ismiyle meşhur olan Suheyb b. Sinan da işkence gören sahabilerdendir. Risaletin açıklandığı dönemde Mekke'de bulunan Suheyb[(r.a.)], maruz kaldığı bütün baskı ve işkencelere rağmen dininde sebat etmiş, Hz. Peygamber'i davasında yalnız bırakmamıştır. Müşriklerin sözlü saldırılarına cevap vermekten de sakınmamıştır.[61]

59 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 342.
60 Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 181-182.
61 bk. Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 200-209.

YAZALIM

İlk Müslümanların İslam uğruna çektiği sıkıntıları dikkate alarak günümüz Müslümanlarının sorumluluğunu anlatan bir kompozisyon yazınız.

Bilâl b. Rebah, Âmir b. Füheyre ve Ebu Fükeyhe(r.a.) gibi efendilerinin zulmüne maruz kalan köleler ile Lübeyne(r.a.), Nehdiyye(r.a.), Ümmü Ubeys(r.a.) ve Zinnîre(r.a.) gibi gözü kör edilene kadar işkence gören cariyelerin her biri başlarına gelen musibete rağmen dinlerinden dönmeyerek sabır göstermişlerdir. Bu kişilerin çoğunu Hz. Ebu Bekir daha sonra satın alarak özgürlüğüne kavuşturmuştur.[62]

4. Habeşistan'a Hicret

Müşriklerin baskı ve zulümleri herhangi bir himayesi bulunmayan müminler için iyice zorlaşmıştı. Allah Resulü(s.a.v.) ise ashâbının daha güvende olmalarını arzu ediyordu. Bu nedenle Hz. Muhammed(s.a.v.), özellikle Mekke'de baskı altında kalan müminlere, *"Habeş toprağında yanında hiçbir kimsenin zulme uğramayacağı bir kral vardır. Orası doğruluk yurdudur. Allah bir kapı açıncaya kadar oraya gitseniz."* diye teklif etti. Hz. Peygamber'in adaletli bir kral olarak işaret ettiği Necaşi Ashame, ehl-i kitaptı. Ayrıca Kureyş ile Habeşistan arasında ticaret antlaşmaları vardı. Orada geçimlerini sağlayabilirlerdi. Bu sebeplerle İslam'ın ilk **hicret**i Habeşistan topraklarına yapıldı. Dinlerini yaşamak isteyen on bir erkek ve dört kadın 615 yılında önce Şuaybe Limanı'na, oradan da deniz yoluyla Habeşistan'a ulaştı.[63]

***Görsel 3.7:** Habeşistan'a hicret güzergâhı*

Kafilede Osman b. Affan ile eşi Hz. Peygamber'in kızı Rukıyye, Ebu Huzeyfe b. Utbe ile eşi Sehle bnt. Süheyl, Ebu Seleme ile hanımı Ümmü Seleme, Âmir b. Rebîa ile eşi Leyla bnt. Ebu Hamse ve Resulullah'ın(s.a.v.) halası Safiyye'nin oğlu Zübeyr b. Avvam, Mus'ab b. Umeyr, Abdurrahman b. Avf, Osman b. Maz'ûn, Ebu Sebre, Hâtıb b. Amr ve Süheyl b. Beydâ yer almıştı.[64]

Müslümanlar hicret ettikleri Habeşistan'da Necaşi tarafından iyi karşılanınca Cafer b. Ebi Talib'in başkanlığında seksen iki erkek ve on sekiz kadının yer aldığı daha kalabalık bir kafile, ertesi yıl Habeşistan'a göç etti.[65] Müslümanlar Habeşistan'da bulundukları sırada dinlerini güvenlik içinde yaşamışlardır. Muhacirlerin Habeşistan'da bizzat Ashame'nin misafirleri olarak kabul

62 bk. Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 209-222.
63 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 344; İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 173.
64 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 344-355.
65 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 345-355; İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 225-265.

görmesi müşrikler için razı olunması güç bir durumdu. Bu sebeple oradaki Müslümanların iade edilmesi için Amr b. Âs ile Abdullah b. Ebi Rebîa değerli hediyelerle Habeşistan'a gönderildi. Mekke elçileri, Necaşi Ashame'nin huzuruna çıktıklarında Mekke'den ayrılıp Habeşistan'a yerleşen asilerin kendi dinlerini terk ettiklerini, fakat sığındıkları insanların dini olan Hıristiyanlığı da benimsemediklerini söylediler. Ayak takımı olarak niteledikleri muhacirlerin kendilerine teslim edilmesini talep ettiler. Ashame ise ülkesine sığınan insanları dinlemeden herhangi bir karar vermeyeceğini söyleyerek Müslümanlardan bir sözcünün huzuruna getirilmesini emretti. Bunun üzerine çağrılan Cafer b. Ebi Talib şöyle bir konuşma yaptı:

"Ey hükümdar! Yüce Allah aramızdan birini seçip de onu kendisi için elçi olarak gönderene kadar biz cahillerdendik; putlara tapar, ölü hayvan eti yer ve çirkin işler yapardık. Akrabalarımızı gözetmez, komşuluk haklarını tanımazdık. Güçlü olanlarımız zayıf olanlarımızı ezerdi. Uzun bir müddet bu hâlde yaşadıktan sonra Allah bize aramızdan soyunu, doğruluğunu, güvenilirliğini ve iffetini bildiğimiz bir peygamber gönderdi. O bizi Allah Teâlâ'nın birliğini tanımaya ve O'na ibadet etmeye çağırdı. Putlara tapmaktan, Allah'a ortak koşmaktan bizi uzaklaştırdı. Doğru söylemeyi, emanete ve akrabalık bağına riayet etmeyi, komşularla güzel geçinmeyi, haramdan, kan dökmekten sakınmayı emretti. Çirkin işlerden, yalandan, yetim malı yemekten, namuslu kadına iftira etmekten menetti. O, bize diğer insanlara kötülük yapmaktan çekinmeyi, sadece Allah'a ibadet etmeyi, sadaka vermeyi ve her çeşit iyi ve güzel ameller işlemeyi öğretti. Bütün bunlar bize hoş ve cazip geldi ve biz bunları yapmaya başladık. Fakat bunun üzerine insanlarımız bize düşman oldu ve işkence etti. Onların bize yaşattıklarından dolayı vatanımızı terk etmek zorunda kaldık. Bize zulmettikleri, kötülükte bulundukları ve bizimle dinimiz arasına girdiklerinde memleketinize gelerek sizi tercih ettik. Komşuluğunuzu istedik ve yanınızda bize zulmedilmeyeceğini ümit ettik."

Görsel 3.8: *Müslümanlara güvenli bir yurt olan Habeşistan'da Hıristiyanlık yaygındı.*

Necaşi konuşmayı dinledikten sonra Cafer'e(r.a.) yanında Peygamberin Allah'tan(c.c.) getirdiği bir şey olup olmadığını sordu. Bunun üzerine Cafer(r.a.), Meryem suresinin baş tarafındaki ayetleri okudu. Ayetleri dinleyen Necaşi ve yanındakiler okunanların tesiriyle ağladı. Ashame, bu ayetler ile Hz. İsa'ya gelenlerin aynı kaynaktan olduğunu söyleyerek onları asla teslim etmeyeceğini ve kimsenin de onlara ilişmesine göz yummayacağını söyledi. Böylece Mekke elçileri bu çabalarından bir şey elde edemeden geri dönmek durumunda kaldılar.[66]

Habeşistan'a ulaşmalarından kısa bir müddet sonra orada çıkan bir isyan sebebiyle huzursuzluk yaşayan muhacirler öte yandan Kureyşli müşriklerin Hz. Muhammed'e(s.a.v.) tabi oldukları, Müslümanlara yönelik olumsuz şartların düzeldiği yönünde haberler aldılar. Bunun üzerine aralarından bazıları Mekke'ye döndü. Ancak söylentiler asılsız çıktı. Bu sebeple bir kısmı gizlice bir kısmı ise himaye elde ederek ancak şehre girebildi. Yeniden Habeşistan'a geri dönmeyi de göze alamayarak Medine'ye hicrete kadar Mekke'de kaldılar.[67]

Müslümanların Medine'ye hicret etmeleri üzerine Habeşistan'da bulunan muhacirlerin bir kısmı geri dönmüşlerdi. Geride kalan diğer muhacirlerin dönüşü ise Hayber'in fethiyle aynı zamana rastlamıştı. Hz. Muhammed'in(s.a.v.) onları gördüğündeki sevinci sözlerine yansımış ve şöyle buyurmuştur: *"Hayber'in fethinin mi yoksa kardeşim Cafer'in gelmesinin mi daha sevindirici olduğunu bilemiyorum."*[68]

66 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 359-362.
67 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 3-9; Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 227.
68 İbn Hişâm, es-Sîre, C 4, s. 3; Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 198, 229.

5. Hz. Hamza(r.a.) ve Hz. Ömer'in(r.a.) Müslüman Oluşları

Bir gün Safâ Tepesi'nde Resulullah(s.a.v.) ile karşılaşan Ebu Cehil, Sevgili Peygamberimize türlü hakaretlerde bulundu. Kendisine yapılan çirkin davranış karşısında Resulullah(s.a.v.) sabretti ve sessiz kaldı. Bu sıralarda avdan dönen Hamza b. Abdulmuttalib, âdeti olduğu üzere evine dahi gitmeden tavaf etmek için Kâbe'ye gelmişti. Olanlara şahit olan Abdullah b. Cüd'an'ın cariyesi Hz. Hamza'ya Ebu Cehil'in, yeğenine yaptıklarını haber verince Hz. Hamza öfkeye kapıldı. Derhal Kâbe'de bulunan Ebu Cehil'in yanına doğru koştu ve karşısına dikildi. Hışımla kaldırdığı yayı ile vurarak başını yardı. Ardından da "Ona hakaret edersin ha! Ben de onun dinindeyim ve o ne söylerse ben de aynısını söylüyorum. Şimdi gücün yetiyorsa beni yolumdan döndür!" diyerek Müslüman olduğunu ilan etti. Mahzumoğullarından bazıları Ebu Cehil'e yardım etmek üzere ayağa kalktılarsa da Ebu Cehil "Onu bırakın. Çünkü ben vallahi onun kardeşinin oğluna çok çirkin sözler söylemiştim." diyerek onlara engel oldu. Bu olayın ardından Hz. Hamza'ya, atalarının dininden ayrılmış olmak biraz güç geldi. Zihnini meşgul eden soruları kendisini uykusuz bıraktı. Nihayet Kâbe'ye giderek Allah'a(c.c.) yakarıp kendinden bu hâli gidermesi için yalvardı. Duası sona erdiğinde kalbinde şüpheden eser kalmamıştı. Sabahleyin erkenden Resulullah'a(s.a.v.) gitti ve yaşadıklarını anlattı. Bunun üzerine Nebi(s.a.v.), Allah Teâlâ'nın kendisini dinde sabit kılması için dua etti.[69]

Hz. Hamza'nın İslam'ı kabul etmesi Resulullah'ı(s.a.v.) fazlasıyla memnun etti. Ebu Leheb'in cariyesi Süveybe, hem Hz. Hamza'yı hem de Peygamber Efendimizi emzirdiği için onlar aynı zamanda sütkardeşiydiler. Çocukluk ve gençlik yılları birlikte geçmiş, aralarında güçlü bir bağ oluşmuştu. Bu sebeple Hz. Hamza, yeğeni Hz. Muhammed'e(s.a.v.) karşı gösterdiği korumacı yaklaşımını sürdürmeye devam etti. Kureyş, Hamza'nın(r.a.) hidayeti ile Müslümanların önemli bir yardımcı ve güçlü bir koruyucu kazandığının farkına vardı. Bundan sonra az sayıdaki zayıf Müslümanlar bir nebze de olsa rahatladılar.[70]

Şair Diliyle

...

"O ses, sokağa vuran,
Nedir?"... "İşte bak, Kur'ân!"
Baktı, çarpıldı bir ân...
İçi süt liman oldu.
Ömer Müslüman oldu.

Kur'ân, esrar oluğu...
Sonsuzluğun soluğu...
Gösteren ok, kulluğu...
İnkârı iman oldu.
Ömer Müslüman oldu.

(Necip Fazıl Kısakürek, Esselam, s. 68.)

Hz. Hamza'nın İslam'ı kabul etmesinden kısa bir süre sonra bütün Müslümanlara derin bir nefes aldıran bir olay daha gerçekleşti. Peygamberimize(s.a.v.) ve Müslümanlara karşı çok sert davranmasıyla bilinen Hz. Ömer, Müslüman oldu. Hz. Ömer, Peygamberimizin(s.a.v.) kabul olunan duasıydı. Resulullah(s.a.v.) Kureyş içinde nüfuzları bulunan iki kişiden birinin İslam ile şereflenmesi için Dârülerkam'da *"Ya Rabbi! Amr b. Hişâm (Ebu Cehil) veya Ömer b. Hattâb'dan sana sevgili olan ile İslam'ı güçlendir."*[71] diye niyaz etmişti. Hz. Ömer'in İslam'ı kabul etme süreci ile ilgili iki farklı rivayet anlatılmaktadır. Bu rivayetlerin ortak noktası ise Hz. Ömer'in Kur'an-ı Kerim'den etkilenerek kalbinin hidayete açılmasıdır.

Rivayete göre Ömer b. Hattâb, Hz. Muhammed'i(s.a.v.) öldürmek için kılıcını kuşanarak yola çıkmıştı. Yolda kendisi de Müslüman olan Nuaym b. Abdullah'tan kardeşi ve eniştesinin de Müslüman olduğunu öğrendi. Bunun üzerine onların evine yöneldi. Bu sırada Habbab b. Eret, kardeşi Fâtıma ile eniştesi Said b. Zeyd'e Tâhâ suresini okumaktaydı. Ömer b. Hattâb'ın sesini duyunca Kur'an sayfasını gizlediler ve Habbab b. Eret de saklandı. Öfkeyle kız kardeşini ve eniştesine sert bir şekilde müdahale eden Ömer daha sonra yaptığından pişmanlık duymuş, onlardan

69 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 311-312.
70 İbn Abdilberr, el-İstîâb, C 1, s. 369-370; İbn Hacer, el-İsâbe, C 2, s. 37; İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-ğâbe, C 2, s. 51-52.
71 Tirmizî, Menâkıb, 17.

okudukları şeyi kendisine açıklamalarını istemiştir. “Bu ne güzel ve ne kerim sözdür!” diyerek dinlediği ayetlerin etkisi ile Hz. Ömer yumuşamış ve derhal Resulullah’ın(s.a.v.) huzuruna giderek İslam’ı kabul etmiştir.[72]

Bir diğer rivayete göre Hz. Ömer, Müslüman olmadan önce sataşmak için aradığı Resulullah’ı(s.a.v.) Mescid-i Haram’da namaz kılarken buldu. Kâbe’nin örtüsü altında gizlenerek onu dinlemeye karar verdi. Hz. Peygamber bu sırada Kureyş’in iddialarına cevap veren Hâkka suresini okuyordu. İşittiği ayetler, gönlünde hidayet ateşini yakınca Müslüman olmaya karar verip Hz. Muhammed’i(s.a.v.) evine kadar takip etti. Hz. Peygamber’in, onu fark edip *“Bu saatte ne oldu ya Ömer?”* diye sorması üzerine Hz. Ömer, “Allah’a, Resulü’ne ve onun Allah katından getirdiği şeylere iman etmeye geldim.” dedi. Resulullah, *“Ey Ömer! Allah sana hidayet nasip etti.”* diyerek göğsünü mesh etti ve imanda sebat etmesi için ona dua etti.[73]

Hayatını korkusuzca yaşayan Hz. Ömer’in karakterini göstermesi bakımından İslam dinini benimsediğini ilan etmesi önemlidir. O, ilk iş olarak Ebu Cehil’in evine gidip İslâm’ı kabul ettiğini haber verdi. Ardından Kureyş’in habercisi Cemil b. Ma’mer el-Cumahî’yi bularak mescidin kapısında Müslüman olduğunu ilan ettirdi. Bunun üzerine İslam düşmanları onun üzerine atıldılar. Güneşin batmasına kadar onlarla mücadele etti. Nihayet onun İslâm’a girişi Mekke’de kalan Müslümanlara cesaret vermiş Müslümanlar ilk defa Kâbe’de toplu olarak namaz kılmaya başlamışlardır.[74]

YORUMLAYALIM

Abdullah b. Mesud şöyle demiştir: “Ömer’in Müslüman olması fetihti. Onun hicreti yardımdı. Emirliği ise rahmetti. Biz Ömer Müslüman oluncaya kadar Kâbe’nin yanında namaz kılamıyorduk. Müslüman olduğunda Kureyş’le savaştı, Kâbe’nin yanında namaz kıldı ve biz de onunla birlikte namaz kıldık.”

(İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 366-367.)

Yukarıdaki metne bakarak Hz. Ömer’in İslam’ı kabul etmesinin Müslümanlar açısından önemini yorumlayınız.

6. Boykot Yılları

Müşrikler, Mekke’de Resulullah’ı(s.a.v.) engellemek için birçok yol denediler. Sırasıyla alay, iftira, baskı ve tehditlere başvurdular. İslam’ın sinelerde kabulünü engelleyemeyince zulümlerini işkence yapmaya ve onları öldürmeye kadar vardırdılar. Bu süreçte Müslümanlardan kimi şehit edilmiş kimi inançları için yaşadığı toprakları terk etmeye mecbur kalmıştı. Mekke’nin Habeşistan’a sığınan Müslümanları geri getirmek için gönderdiği elçiler de eli boş dönmüştü.

Müşriklerin bütün baskılarına rağmen İslam’a inananların sayıları Mekke’de artmış, Allah’ın(c.c.) bir olduğunu söyleyenlerin sesleri Kâbe’de yükselmeye başlamıştı. Bu süreçte Kureyşliler, Peygamberimizi(s.a.v.) himaye etmekten vazgeçmesi için Ebu Talib ile defalarca görüştüyseler de istediklerini alamadılar. Bu sebeple Ebu Talib’in desteğini ortadan kaldırmak için kabilesinin tamamına karşı baskı uygulamaya karar verdiler. Haşimoğulları ve Muttaliboğullarını sosyal ve iktisadi yönden baskı altına almak için bir dizi karar alıp yazdılar. Sonra yemin ederek imzaladıkları bu metni Kâbe’ye astılar.[75] Kabilesinin yanında yer almayan Ebu Leheb dışında bütün kabile Ebu Talib’in mahallesine taşındı. Üç yıla yakın süren ambargo süresince Haşimoğulları ve Muttaliboğullarını çok zor günler karşıladı. Akrabalarının açlık içinde kalmasına gönülleri el vermeyen bazı yakınlarının zaman zaman gizlice yaptığı yardımlar ise yeterli olmadı.[76]

72 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 367-370.
73 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 371-373; İbnü’l-Esîr, Üsdü’l-ğâbe, C 4, s. 139.
74 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 373-375.
75 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 375; bk. Buhârî, Hac, 45.
76 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 379; Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 270.

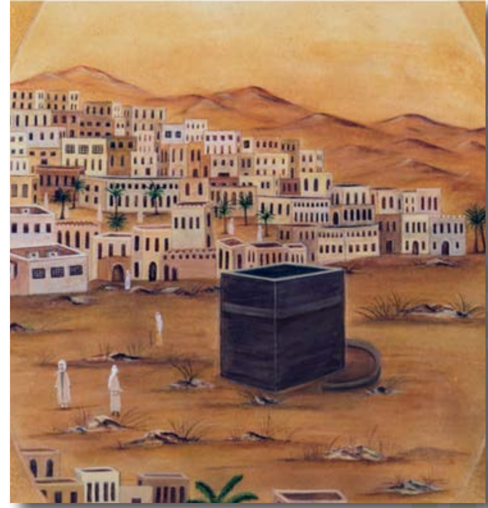

SAHABENİN DİLİNDEN

Abdullah b. Abbas şöyle demiştir: "Üç yıl boyunca mahallede kuşatıldık. Onlar erzak girişini engellediler. Öyle ki içimizden biri ailesinin nafakası için çarşıya çıktığı hâlde ona hiçbir şey satılmadı. Kavmimiz arasında ölenler oldu."
(Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 270.)

Ebu Cehil ve diğer müşrikler Haşimoğullarının toplandığı mahalleye yiyecek girişine izin vermiyorlardı. Bu sebeple Ebu Talib ve Hz. Hatice'nin bütün mal varlığı bu uğurda harcandı. Açlık çeken çocukların feryadı mahallenin dışına taşıyor, insanlar ağaçları kemiriyor; ot, yaprak hatta kuru deri parçaları yiyerek hayatta kalmaya çalışıyordu.[77] Bu dönemde hasta ve zayıf düşenlerden ölenler oldu. Sa'd b. Ebi Vakkas'ın bu dönemde yaşadıkları zulmün ne boyutta olduğunu göstermesi açısından dikkate değerdir. "Açlık çektiğim bir gece vakti dışarı çıktım. Ayağım bir şeye dokundu. Hemen onu ağzıma attım ve hâlâ onun ne olduğu hakkında bir fikrim yok."[78]

Mekkeliler arasında bu antlaşmaya razı olmayan bazı müşrikler, akrabalarının yaşadığı bu duruma daha fazla kayıtsız kalamadı. Resul-i Ekrem'in yaptıklarını daha sonra da hayırla yâd edeceği Hişâm b. Amr, Züheyr b. Ümeyye, Mut'im b. Adiy, Ebu'l-Buhteri ve Zem'a b. Esved bir araya gelerek bu gidişata dur demeye karar verdi. Ertesi gün, yaptıkları plana uygun olarak tavaftan sonra Züheyr b. Ümeyye, "Ey Mekkeliler! Biz istediğimiz gibi yiyip içip giyinirken Haşimoğulları açlıktan helak olsunlar öyle mi? Vallahi akrabalarımızla bağımızı koparan şu sayfayı yırtıncaya kadar oturmayacağım." dedi. Ebu Cehil ona tepki gösterince arkadaşları bu antlaşmaya zaten razı olmadıklarını söyleyerek Züheyr b. Ümeyye'ye destek verdiler. Daha sonra beş arkadaş silahlanarak Haşimoğullarının bulunduğu mahalleye gidip boykotu kırdılar. Böylece müşriklerin yaptıkları insanlık dışı bu uygulamanın herhangi bir geçerliliği ve bağlayıcılığı kalmamış oldu.[79]

Görsel 3.9: *Boykot, yalnızlığa ve sıkıntılara yol açmıştı. (Minyatür: Zehra Çekin)*

Hz. Muhammed(s.a.v.), boykot yıllarının sonunda güçsüz düşen eşi Hz. Hatice ile Ebu Talib'in art arda vefatı ile sarsıldı. Ebu Talib, çocukluğundan itibaren Rahmet Elçisi'nin bakımını üstlenmiş, risaletini duyurduktan sonra ise her türlü tehlikeye karşı yeğenini himaye etmiş, onun zarar görebileceği hiçbir teklifi kabul etmemişti. Hz. Hatice de risaleti süresince en büyük desteği sağlayan hayat arkadaşıydı. Peygamberimiz(s.a.v.) bu kayıplar sonrasında hem maddi hem de manevi desteğini yitirmiş oldu. Peygamberimizin(s.a.v.) yaşadığı üzüntü sebebiyle Müslümanlar bu yılı "hüzün yılı" olarak isimlendirdiler.

7. Taif Yolculuğu

Amcasının vefatıyla himayesiz kalan Hz. Peygamber, fiili saldırılar karşısında açık hedef hâline gelmiş oldu. Kendisi için destek ve Mekke'de tıkanma noktasına gelen tebliğ faaliyetleri için yeni bir çevre arayışına yöneldi. Hz. Peygamber aradığı bu desteği Taif'te bulacağını umuyordu. Mekke'ye iki günlük mesafede bulunan Taif, Resulullah'ın(s.a.v.) anne tarafından akrabalarının yaşadığı şehirdi. Yakın ticari ilişkileri ve Kureyş zenginlerinin yazları Taif'te geçirmesi sebebiyle iki şehrin halkı birbirini iyi tanıyordu.

77 bk. Müslim, Zühd, 14.
78 Süheylî, Ravdu'l-ünf, C 3, s. 352.
79 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 14-16; Süheylî, Ravdu'l-ünf, C 3, s. 338-340.

Risaletin onuncu yılında Hz. Muhammed(s.a.v.), Zeyd b. Hârise ile birlikte gizlice Taif'e doğru yola çıktı. Oraya vardığında şehrin ileri gelenleriyle görüşerek onları Allah'ın(c.c.) birliğine ve kendisinin peygamberliğine iman etmeye çağırdı. Mekkelilere karşı onu himaye edip desteklemelerini istedi. Ancak Taif'in ileri gelenleri "Allah senden başka peygamber olarak gönderecek kimse bulamadı mı?" gibi alaycı ve küçümseyici sözlerle onun davetini reddettiler. Bu görüşmeyi öğrendiğinde Kureyş'in Müslümanlara olan baskısı daha da artacağı için Hz. Peygamber, Sakiflilerden hiç değilse görüşmeyi gizli tutmalarını rica etti. Ancak onlar Peygamber Efendimizin bu ricasını dikkate almak bir yana Kureyş'i derhal durumdan haberdar ettiler. Bununla da yetinmeyip şehrin ayak takımını kışkırtarak Allah Resulü'nü(s.a.v.) taşlattılar.[80]

Hz. Peygamber ve Zeyd(r.a.), şehrin dışındaki bir bahçeye sığındıklarında her ikisi de yaralanmış ve bitkin bir hâldeydi. Resul-i Ekrem'i saldırılardan kurtaran bu bahçe Mekkeli iki kardeş olan Şeybe ve Utbe'ye aitti. Bahçe sahipleri köleleri Addas ile Hz. Peygamber'e bir tabak üzüm ikram ettiler. Peygamber Efendimizin yemeye başlarken besmele çekmesi Hıristiyan olan kölenin dikkatini çekti. Aralarında geçen konuşmada Hz. Peygamber ona memleketlisi Hz. Yunus'tan ve kendisinin de onun gibi nebi olduğundan söz edince Addas orada Müslüman oldu.[81]

HADİSİN REHBERLİĞİNDE

Hz. Muhammed(s.a.v.), Taif'te kendisine saldıranlardan kurtulmak için sığındığı bahçede iki rekât namaz kıldıktan sonra Rabbine şöyle yalvarmıştı:

"İlahî; kuvvetimin yetersizliğini, çarelerimin tükenişini ve insanlarca horlanışımı sana havale ediyorum!

Ey merhametlilerin en merhametlisi! Sen sıkıntıya ve zulme uğrayanların Rabbisin. Sen benim Rabbimsin. Beni kimlere emanet ediyorsun? Bana sert ve kaba davranan bir yabancıya mı? Yoksa davamda bana üstün kılacağın bir düşmana mı?

Senin katından bana bir gazap ve öfke olmadığı sürece, ben bu başıma gelenlere hiç aldırmayıp katlanırım. Ama senin katından gelecek bir himaye her zaman çok daha hoştur. İnecek gazabına karşı karanlıkları aydınlatan, dünya ve ahiretteki işleri düzene sokan nuruna sığınıp himaye isterim. Sadece senin rızanı isterim. Kuvvet ve kudret ancak sendedir."

(İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 61-62.)

Taif'ten beklediği desteği göremeyen Allah Resulü(s.a.v.) kederli ve çaresiz bir hâlde Mekke'ye doğru yola çıktığında Allah(c.c.) tarafından görevlendirilen melek kendisine şöyle seslenmişti: "Ey Muhammed, işte ben emrindeyim. İster misin şu iki yalçın dağı onların üstüne yıkayım." Peygamber Efendimiz bu teklife *"Hayır, ümit ediyorum ki Allah onların soyundan sadece Allah'a ibadet eden ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayan bir nesil çıkartacaktır."* diyerek duayla karşılık vermiştir.[82]

Kabile sisteminin işleyişi gereği Allah Resulü'nün(s.a.v.) Mekke'ye girebilmesi ve can güvenliğinin sağlanması için Kureyşli birinin himayesine girmesi gerekiyordu. Zira görüşmeyi haber alan müşriklerin Hz. Peygamber'e olan kini daha da artmıştı. Hira Dağı yakınlarında konaklayan Resul-i Ekrem, Kureyşli iki kişiden himaye talep etse de olumlu cevap alamadı. Nihayet üçüncü olarak haber gönderdiği Mut'im b. Adiy, hâmiliği kabul edince Peygamber Efendimiz güven içinde Mekke'ye girdi. Silahlanarak kendisine eşlik eden Mut'im'in oğullarının korumasında Kâbe'yi tavaf edip namaz kıldı.[83]

80 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 180-181; İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 60-61.
81 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 62-63.
82 Buhârî, Bed'ü'l-halk, 7.
83 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 20-21.

YORUMLAYALIM

Hz. Peygamber, Bedir Savaşı sonunda Mut'im b. Adiy'in oğlu Cübeyr'e şöyle demiştir: "Şayet baban sağ olsaydı ve bu esirleri kendisine bağışlamamı isteseydi ben onları ona bağışlardım; esirler için arabuluculuk yapmasını da kabul ederdim."

(Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 173.)

Mut'im b. Adiy'in geçmişte yaptığı iyiliklerine karşılık söylenmiş olan bu sözler Peygamber Efendimizin hangi ahlaki özelliğini yansıtır? Yorumlayınız.

8. İsra ve Miraç

Resul-i Ekrem tebliğ vazifesini sürdürürken üst üste büyük imtihanlardan geçmişti. Yaşadıkları yüzünden derin bir üzüntü içindeyken kendisini mutmain kılan ve ona güç veren olağanüstü bir olay yaşadı. Hak Teâlâ ümidini neredeyse kaybetmek üzere olan Resulünü(s.a.v.) isra ve miraç tecrübesiyle bir nevi teselli etti. **İsra,** Hz. Peygamber'in geceleyin Mekke'den Mescid-i Aksa'ya götürülmesi; **Miraç** ise göklere yükseltilmesi anlamına gelir. Kur'an-ı Kerim'de isra hadisesiyle ilgili **"Bir gece, kendisine ayetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Haram'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir. O, gerçekten işitendir, görendir."** buyrulmuştur.[84]

Görsel 3.10: *Bir nevi teselli: İsra ve Miraç (Minyatür: Zehra Çekin)*

Miraca eriştiğinde Resul-i Ekrem; Cenab-ı Hakk'ın huzuruna kabul edilmiş, kendisine cennet ve cehennem gösterilmiş, müminlere ilahi bir hediye mahiyetinde olan Bakara suresinin son iki ayeti vahyedilmiştir. Daha da mühimi Resulullah'ın(s.a.v.) "dinin direği"[85] diye nitelediği namaz, beş vakit olarak Miraç'ta farz kılınmıştır.[86]

AYETLERİN IŞIĞINDA

"Peygamber, Rabbi tarafından kendisine indirilene iman etti, müminler de (iman ettiler). Her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine iman ettiler. 'Allah'ın peygamberlerinden hiçbiri arasında ayırım yapmayız. İşittik, itaat ettik. Ey Rabbimiz, affına sığındık! Dönüş sanadır.' dediler. Allah her şahsa, ancak gücünün yettiği ölçüde sorumluluk yükler. Herkesin kazandığı (hayır) kendine, yapacağı (şer de) kendinedir.

Rabbimiz! Unutursak veya hataya düşersek bizi sorumlu tutma. Ey Rabbimiz! Bizden öncekilere yüklediğin gibi bize de ağır bir yük yükleme. Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği işler de yükleme! Bizi affet! Bizi bağışla! Bize acı! Sen bizim Mevlamızsın! Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et!"

(Bakara suresi, 285-286. ayetler.)

Ayetlerin işaret dili ile sunumuna yukarıdaki linkten ulaşabilirsiniz.

84 İsrâ suresi, 1. ayet.
85 Tirmizî, İman, 8.
86 Buhârî, Salât, 1; Müslim, İman, 279.

Allah Resulü(s.a.v.) için ilahi destek anlamı taşıyan Miraç hadisesi, Müslümanlar için de bir imtihan vesilesi olmuştur. Hz. Peygamber'in sözüne itimat eden Müslümanların imanları kuvvetlenmiş, sayıları az da olsa bazı Müslümanlar şüpheye düşmüştür.[87]

OKUMA PARÇASI

"Semavi yolculuğun dönüşünde Resulullah(s.a.v.) bu 'gece yolculuğu' sırasında manevi alanda başından geçen durum ve olayları etrafındakilere anlattığında kendisini dinleyenler değişik şekillerde tepki göstermişlerdir. Bunlardan bazıları kendisini alaya almışlar ve ondan Kudüs şehrinin görünüş ve durumunu anlatmasını istemişlerdi. Diğer bir kısmı, günlerdir gelmesini bekledikleri ticaret kervanlarının şimdi nerede bulunduğunu söylemesini talep etmişlerdi. Bunlardan biri de Ebu Bekir'e koşmuş ve kendisine bu yeni 'skandal' olayı haber vermek istemişti. Ancak bu mümin yüce şahsiyet bir an bile tereddüt etmeksizin 'Şehadet ederim ki Muhammed'in(s.a.v.) söylediği her şey gerçektir, doğrudur.' demiştir. İşte o günden itibaren Müslümanlar arasında Ebu Bekir, her devirde gıpta edilen 'Sıddîk' lakabına nail oldu."

(Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, C 1, s. 147.)

9. Yeni Yurt Arayışı

Miraç mucizesiyle moral bulmuş olan Allah Resulü(s.a.v.), Mekke'ye gelen Arap kabileleri ile görüşmelerini hızlandırdı. Görüştüğü kişileri İslam'a davet eden Resulullah(s.a.v.), onlardan Kureyş'e karşı siyasi destek talep ediyordu. Peygamberimiz(s.a.v.) bu tebliğ faaliyetini Mekkeli müşriklerin aleyhine yürüttükleri yoğun propagandaya rağmen yılmadan sürdürüyordu. Zira müşrikler onunla görüşmesinler diye akıl almaz iftiralarla insanları uzaklaştırmaya hatta korkutmaya çalışıyorlardı. Pek çok kabile ile görüşmeler yapan Resul-i Ekrem hiçbirinden olumlu netice elde edememiş, bireysel olarak İslam'ı kabul edenler olsa da Resulullah'ın(s.a.v.) siyasi destek bulma hedefi gerçekleşmemişti.[88]

***Görsel 3.11:** Akabe Mescidi*

9.1. Yesriblilerle İlk Temas

Tebliğ mücadelesini sabırla sürdüren ve davasından vazgeçmeyen Allah Resulü(s.a.v.) sabrının karşılığını aldı. Nübüvvetin on birinci yılında Yesrib'den gelen bir grup Hazrecli, Akabe denilen yerde Hz. Peygamber'le görüşüp İslam'ı kabul etti. Altı kişiden oluşan bu heyetin Mekke'ye geliş amacı mücadele hâlinde oldukları Evs kabilesine karşı Kureyşlilerle ittifak kurmaktı. Bu arayışla yola çıkmış olsalar da Hz. Peygamber ile buluşup anlaşmış olan Yesribliler böylelikle hem hakikati buldular hem de Müslümanlar için yeni bir dönemin kapısını aralamış oldular. Yesribliler Allah Resulü(s.a.v.) ile bir yıl sonra aynı yerde buluşmak üzere sözleşip memleketlerine döndüler.[89]

Esad b. Zürare başkanlığındaki Hazrecliler, Evs ile aralarında uzun süredir devam eden yıkıcı savaşların Hz. Peygamber vesilesiyle son bulacağını umuyorlardı. Bunun yanında bir arada yaşadıkları Yahudilerden duymuş oldukları peygamber beklentisi onların İslam'ı kabul etmesini kolaylaştırmıştı.[90]

87 Âdem Apak, Siyer-i Nebî, C 1, s. 159.
88 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 63-64; Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 274.
89 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 70-71.
90 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 71; Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 275.

9.2. Akabe Biatları

Akabe'de Allah Resulü'ne(s.a.v) tâbi olan altı Hazrecli sayesinde Yesrib'in her mahallesinde artık Hz. Peygamber'den bahsedilmeye başlanmıştı. Çünkü onlar Mekke'den döner dönmez tebliğe başlamışlar ve Yesriblileri Hz. Muhammed'in(s.a.v.) risaletinden haberdar etmişlerdi. Bu daveti öyle iştiyakla yerine getiriyorlardı ki Yesrib'de Hz. Peygamber'in adının geçmediği tek bir ev bile kalmamıştı. Dolayısıyla şehirde İslam'ı kabul edenlerin sayısı da hızla artıyordu. Hazreclilerin önayak olduğu İslamlaşma sürecine Evsliler de ilgisiz kalmamış, hak din onların arasında da yayılmaya başlamıştı.[91]

OKUMA PARÇASI

Yemin etmek ve itaat edeceğine söz vermek anlamında kullanılan **biat** kelimesi "satmak, satın almak" anlamındaki fiilin mastarıdır. Bu anlamdan yola çıkarak Hz. Peygamber'e biat edenler için "Allah(c.c.) onların canlarını ve mallarını karşılığında kendilerine cenneti vermek üzere satın almıştır..." (Tevbe suresi, 111. ayet.) denilmiştir. Bağlılık yemini olan biat, Resulullah'ın(s.a.v.) şahsına değil aslında Allah'a(c.c.) verilmektedir. Kur'an-ı Kerim'de "Muhakkak ki sana biat edenler ancak Allah'a biat etmektedirler. Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir. Kim ahdini bozarsa, ancak kendi aleyhine bozmuş olur. Kim de Allah ile olan ahdine vefa gösterirse Allah ona büyük bir mükâfat verecektir." (Fetih suresi, 10. ayet.) buyrularak bu durum açıkça ortaya konulmuştur. Yine ayette belirtildiği üzere edilen yeminin gereğini yapanlar ödüllendirileceği gibi sözünden dönenler de cezalandırılacaktır. Nitekim Hz. Peygamber Birinci Akabe Biatı'nda bu hususun üzerinde durmuş, muhataplarına eğer sözlerini tutarlarsa mükâfatlarının Cennet olacağını müjdeledikten sonra ahitlerini bozarlarsa Allah'ın(c.c.) bunu cezasız bırakmayacağı uyarısını yapmıştır.

(Âdem Apak, Siyer-i Nebî, C 1, s. 163.)

Nihayet Hz. Peygamber'le görüşmek üzere sözleştikleri vakit gelince on Hazrecli ve iki Evsli Müslüman'dan oluşan on iki kişilik heyet Akabe'de Resulullah(s.a.v.) ile bir araya geldiler. Allah Resulü(s.a.v.) onlardan; Allah'a(c.c.) hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, kimseye iftira atmamak, iyi işlerde kendisine karşı gelmemek üzere biat aldı. Bu ahitleşmeye Birinci Akabe Biatı denir.[92]

Allah Resulü(s.a.v.) Mus'ab b. Umeyr'i yeni Müslüman olanlara dinlerini öğretmek ve tebliğ faaliyetlerini sürdürmek üzere Yesrib'e gönderdi. Mus'ab(r.a.) orada Esad b. Zürare'nin evine yerleşerek eğitim ve tebliğ faaliyetlerine başladı. Mus'ab(r.a.) ve ev sahibinin gayretleriyle Müslüman olan Sa'd b. Ubade ve Üseyd b. Hudayr gibi kabile liderleri Yesrib'de İslamlaşmanın oldukça hızlı bir şekilde gerçekleşmesinde etkili olmuştur.[93]

Birinci Akabe Biatı'ndan bir yıl sonra hac mevsiminde Mekke'ye aralarında ikisi kadın yetmiş beş Yesribli Müslümanın bulunduğu bir kafile geldi. Yesribliler, Hz. Peygamber'le geceleyin görüşmek üzere sözleştiler. Dikkat çekmemek için konakladıkları yerden küçük gruplar hâlinde ayrılarak Akabe'ye gittiler. Hz. Peygamber'in yanında henüz Müslüman olmasa da kabilesinin büyüğü sıfatıyla Abbas b. Abdülmuttalib bulunuyordu. Arap kabile geleneği dikkate alındığında onun varlığı Hz. Peygamber için büyük bir destek niteliği taşıyordu. Allah Resulü(s.a.v.) kendisini ve Müslümanları memleketlerine davet eden Yesriblilere "Eş ve çocuklarınızı nasıl koruyorsanız beni de o şekilde koruyacağınıza söz veriniz." dedi. Bu konuda Hz. Peygamber'e güvence veren Yesribliler, bunun siyasi sonucunun Kureyş gibi kuvvetli bir düşman kazanmak olduğunu da biliyorlardı. Gecenin sonunda Hz. Peygamber onlardan himaye vaadi dışında kendisine her

91 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 72-73.
92 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 75; Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 276.
93 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 76, 79-80; Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 276-277.

şartta itaat edeceklerine, mali yardımda bulunacaklarına, iyiliği emredip kötülüğü önlemeye çalışacaklarına ve bu konuda kimseden çekinmeyeceklerine dair söz aldı.[94]

Akabede bulunan Yesribliler arasından on iki temsilci seçildi. Es'ad b. Zürare de baş temsilci olarak ilan edildi. Seçilen temsilciler Hz. Peygamber hicret edinceye kadar Yesrib'de onun adına sorumluluğu üstleneceklerdi.

Birinci Akabe Biatı'nda dinî konularda bireysel sözler alan Allah Resulü(s.a.v.), İkinci Akabe Biatı'nda Yesribli Müslümanlarla bir nevi siyasi ortaklık kurmuştur. Bu sayede birbirine düşman olan Yesribli Araplar İslam paydasında birleşmiş, baskı altındaki Mekkeli Müslümanlar için sığınılacak bir yurt bulunmuş ve tıkanma noktasına gelen tebliğ faaliyetleri için yepyeni bir imkân doğmuştur.

10. Yesrib'e Hicret

Allah Resulü(s.a.v.) on iki yıl boyunca her türlü gayreti göstermesine rağmen Müslümanlar Mekke'ye hâkim olamamıştı. Müşriklerin baskıları günden güne artmış, dayanılmaz hâle gelmişti. İslam'ın ilk yıllarında Habeşistan'a hicret eden Müslümanlar orada rahat etse de denizaşırı bu ülke kalıcı bir hicret yurdu olmaya müsait değildi.

Mekke'de yaşamlarını sürdürme imkânı kalmayan Müslümanların Akabe biatları neticesinde Yesrib'e davet edilmesi onlara yeni bir hayatın kapısını açmış oldu. Yesrib onlar için güvenli bir sığınak, dinlerini özgürce yaşayacakları ve kardeş gibi karşılanacakları bir yurt idi. Bu yeni yurda kavuşabilmek için yaşanan hareketlilikten olacakları sezen müşriklerin elinden kurtulmak gerekiyordu.[95]

SUNUM YAPALIM

Yesrib'e hicreti gerekli kılan sebepler ile hicretin İslam tarihi açısından sonuçlarını anlatan bir sunum hazırlayarak sınıfta paylaşınız.

10.1. Müslümanların Hicreti

Hz. Peygamber Müslümanlara hicret izni verince küçük gruplar hâlinde Mekke'den ayrılmaya başladılar. Doğup büyüdükleri vatanlarını terk etmek zorunda kalmanın yanı sıra Müşriklerin zorbaca muameleleri işlerini zorlaştırıyordu. Muhacirlerin ilki olarak kabul edilen Ebu Seleme(r.a.), eşi Ümmü Seleme(r.a.) ve çocuğuyla birlikte yola çıkmasına rağmen eşinin kabilesi eşini ve oğlunu yolculuktan alıkoyduğu için tek başına gitmek zorunda kalmıştır. Ümmü Seleme'nin(r.a.) kabilesi ile mücadelesi sonucu aile ancak bir yıl sonra bir araya gelebilmiştir. Hişâm b. el-Âs'ın müşrik ailesi gitmek için hazırlandığını fark edince onu zincire vurup hapsetmiş, Ebu Cehil hicret etmiş olan Ayyâş b. Ebi Rebîa'yı yalanlarla Yesrib'den çıkarıp alıkoymuştur. Müşrikler Suheyb er-Rumî'ye ancak bütün malını Mekke'de bırakırsa izin vereceklerini söylemişler, o da hicreti tercih ederek tamamen fakir bir hâlde Yesrib'e gitmiştir. Onun bu davranışını haber alınca Allah Resulü(s.a.v.) "Suheyb kazandı, Suheyb kazandı!" buyurarak takdirlerini belirtmiştir.[96] **"İnsanlardan öyleleri de var ki Allah'ın rızasını almak için kendini ve malını feda eder. Allah da kullarına şefkatlidir."**[97] ayeti de Suheyb'in(r.a.) bu davranışı üzerine nazil olmuştur.[98]

Görsel 3.12: *Hurma bahçeleriyle meşhur Yesrib*

94 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 81-84, 97.
95 Âdem Apak, Siyer-i Nebî, C 1, s. 169.
96 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 111-119, 121; Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 304-305.
97 Bakara suresi, 207. ayet.
98 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 3, s. 209.

Kâbe'ye giderek hicret için yola çıkacağını haykıran ve Kureyşlilere meydan okuyan Ömer b. Hattâb dışındaki Müslümanlar yolculuklarını gizlilik içinde gerçekleştirmiştir.[99] Memleketlerini, evlerini, mal ve mülklerini bırakıp hicret ederek dinleri uğruna büyük zorluklara göğüs germiş olan Müslümanlar şu ilahi müjdeye mazhar olmuşlardır: **"... Onlar ki hicret ettiler, yurtlarından çıkarıldılar, benim yolumda eziyete uğradılar, çarpıştılar ve öldürüldüler. Andolsun, ben de onların kötülüklerini örteceğim ve onları altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacağım..."[100]**

Allah Teâlâ tarafından Hz. Peygamber'e hicret izni verildiğinde Mekke'de engellenip hapsedilenler dışında Hz. Peygamber ve ailesi, Hz. Ebu Bekir ve ailesi ile Hz. Ali kalmıştı. Hz. Ali, Peygamberimize(s.a.v.) Yesrib'e varmadan yolda yetişmiş, aileler ise daha sonra getirilmiştir.[101]

10.2. Peygamberimizin Hicreti

Müslümanların hicretine şahit olan müşrikler, Hz. Peygamber'in de onlara katılmasıyla Müslümanların kendileri için büyük bir tehdit olacağının farkındaydı. Mevcut tehlikeyi bertaraf etmek düşüncesiyle Dârünnedve'de toplanan müşrikler Resulullah'ı(s.a.v.) ortadan kaldırmanın yollarını tartıştılar. Sonunda her kabileden bir kişinin katılımıyla oluşturulacak olan bir grubun Allah Resulü'nü(s.a.v.) öldürmesine karar verdiler. Böylece Hâşimoğulları bütün kabilelerle savaşmayı göze alıp kan davası güdemeyeceği için diyete razı olmak zorunda kalacak, onu da kabileler ortaklaşa ödeyecekti.[102]

ARAŞTIRALIM

"Hatırla ki kâfirler seni tutup bağlamaları veya öldürmeleri yahut seni (yurdundan) çıkarmaları için sana tuzak kuruyorlardı. Onlar (sana) tuzak kurarlarken Allah da (onlara) tuzak kuruyordu. Çünkü Allah tuzak kuranların en iyisidir."

(Enfâl suresi, 30. ayet.)

Ayetin atıfta bulunduğu Dârünnedve'de yapılan toplantıda müşrikler Hz. Muhammed'i(s.a.v.) engellemek için ne gibi görüşler öne sürmüşlerdi? Araştırınız.

Allah Resulü(s.a.v.) müşriklerin planını haber alınca Ebu Bekir'e(r.a.) haber vererek hicret için hazırlanmasını istedi. Hicret yolculuğuna Hz. Peygamber ile çıkmayı ümit eden Ebu Bekir(r.a.) önceden iki deve satın almış ve onlara özenle bakmıştı. Hz. Ebu Bekir yolculuk için hazırladığı develeri üç gün sonra Sevr Mağarası'nda buluşmak üzere Abdullah b. Uraykıt isimli kılavuza teslim etti.[103]

Hz. Peygamber yola çıkmadan evvel kendisinde bulunan emanetleri sahiplerine teslim etmekle Hz. Ali'yi görevlendirdi. Hz. Peygamber'in yatağına yatarak müşrikleri yanıltacak olan Ali(r.a.) emanetleri teslim etme görevini tamamladıktan sonra yolda Peygamberimiz(s.a.v.) ve yol arkadaşına katılacaktı.[104]

Hz. Peygamber, evinin kapısında kendisini öldürmek için bekleyenlerin arasından gece karanlığında yürüyüp geçmiş ve Allah'ın(c.c.) yardımıyla onlar bunun farkında bile olmamıştı. Ebu Bekir(r.a.) ile buluşan Peygamber Efendimiz, Yesrib güzergâhı yerine aksi yöndeki Sevr Mağarası'na doğru yöneldi. Hz. Ebu Bekir oğlu Abdullah'ı(r.a.) mağarada kaldıkları sürece kendilerine Mekke'den haber getirmekle görevlendirmişti. Hz. Ebu Bekir'in azatlısı Âmir b. Füheyre çobanlığını yaptığı sürüyü mağara civarında otlatarak hem Abdullah'ın izlerini silecek hem de onlara süt verecekti. Esma bnt. Ebi Bekir ise hazırladığı yemekleri getirecekti.[105]

99 Suyûtî, Târîhu'l-hulefâ, s. 113.
100 Âl-i İmrân suresi, 195. ayet.
101 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 123; Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 317.
102 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 123-126.
103 Buhârî, İcâre, 3; Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 306.
104 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 126-127.
105 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 194-196; İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 130-131.

AYETLERİN IŞIĞINDA

Resul-i Ekrem suikast için kapıda bekleyen müşriklerin arasından onlar görmeden geçip giderken Yâsîn suresinin ilk ayetlerini okuyordu:

"Yâsîn! Hikmet dolu Kur'an hakkı için sen şüphesiz peygamberlerdensin. Doğru yol üzerindesin. (Bu Kur'an) üstün ve çok merhametli Allah tarafından indirilmiştir. Ataları uyarılmamış, bu yüzden kendileri de gaflet içinde kalmış bir toplumu uyarman için indirilmiştir. Andolsun ki onların çoğu gafletlerinin cezasını hak etmişlerdir. Çünkü onlar iman etmiyorlar. Biz, onların boyunlarına halkalar geçirdik. O halkalar çenelere kadar dayanmaktadır. Bu yüzden kafaları yukarı kalkıktır. Önlerinden bir set ve arkalarından bir set çektik de onları kapattık, artık göremezler. Onları uyarsan da uyarmasan da onlar için birdir, inanmazlar."

(Yâsîn suresi 1-10. ayetler.)

Müşrikler ertesi sabah olup biteni anladıklarında Hz. Ali'den ve Ebu Bekir'in(r.a.) ailesinden bilgi almaya çalıştılar. Bu mümkün olmayınca hemen peşlerine düşüp aramaya başladılar. Bir süre sonra mağaranın ağzına kadar geldikleri hâlde ilahi yardım sayesinde onları göremeyerek dönüp gittiler.[106] Bu ilahi yardım Kur'an-ı Kerim'de şöyle anlatılır:

"Eğer siz ona (Resulullah'a) yardım etmezseniz (bu önemli değil) ona Allah yardım etmiştir. Hani kâfirler onu, iki kişiden biri olarak (Ebu Bekir ile birlikte Mekke'den) çıkarmışlardı. Hani onlar mağaradaydı. O, arkadaşına, 'Üzülme çünkü Allah bizimle beraberdir.' diyordu. Bunun üzerine Allah ona (sükûnet sağlayan) emniyetini indirdi, onu sizin görmediğiniz bir ordu ile destekledi ve kâfir olanların sözünü alçalttı. Allah'ın sözü ise zaten yücedir. Çünkü Allah üstündür, hikmet sahibidir."[107]

Resul-i Ekrem ve yol arkadaşı üç gün mağarada gizlendikten sonra kılavuzları ile buluşup Âmir b. Füheyre'yi de yanlarına alarak yola devam ettiler. Onların izini bir türlü bulamayan Mekkeliler onları bulanlara büyük ödül vadetmiş, Mekke ile Yesrib arasındaki kabilelerin maharetli iz sürücüleri ödülün teşvikiyle onları aramaya başlamıştı. Nihayet Sürâka b. Mâlik isimli iz sürücü onları bulduğu hâlde üç defa denemesine rağmen her seferinde atı kumlara saplandığı için onlara yetişemedi. Takip ettiği kişinin sıradan biri olmadığını fark eden Sürâka özür dileyerek oradan uzaklaştığı gibi onları aramaya çıkan başka iz sürücüleri yanlış yönlendirmiştir.[108]

Görsel 3.13: *Yeni yurt arayışı: Medine'ye hicret (Minyatür: Zehra Çekin)*

Hicret yolculuğu esnasında Eslem kabilesinin reisi Büreyde b. Husayb, kendi arazisinden geçmekte olan Allah Resulü'nü(s.a.v.) durdurmak istedi. Ancak Hz. Peygamber'in konuşmasından etkilenen Büreyde ve kabilesi İslam'ı kabul ederek kendi topraklarından çıkana dek Hz. Muhammed'e(s.a.v.) muhafız birliği olarak eşlik ettiler.[109]

106 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 195.
107 Tevbe suresi, 40. ayet.
108 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 199; İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 134.
109 İbn Abdilberr, el-İstîâb, C 1, s. 185-186.

OKUMA PARÇASI

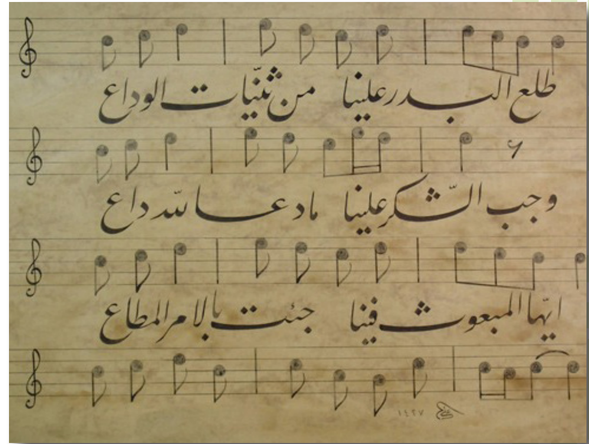
Hicret yolculuğu sırasında Hz. Muhammed[s.a.v.] ve kafilesi Ümmü Mabed ismiyle tanınan bir kadının çadırına misafir olmuşlar, biraz dinlenip yemek yemişlerdi. Ümmü Mabed'in o sırada çadırda olmayan kocasına Peygamberimizi[s.a.v.] tarif ederken kullandığı ifadeler şöhret bularak hilye edebiyatına kaynak olmuştur. Ümmü Mabed'in tarifinin bir kısmı şöyledir:

"Gördüğüm öyle bir zat idi ki güzelliği besbelli idi. Güzel huylu idi. Biçimli ve güzel çehreli idi. Gözlerinde siyahlık, kirpiklerinde çokluk, sesinde naziklik vardı. Gözünün akı pek ak, siyahı pek siyahtı. Gözü kudretten sürmeli idi. Sustuğu zaman kendisinde bir vakar ve ağırbaşlılık, konuştuğu zaman da güler yüzlülük, tatlı sözlülük görülmekte; sözleri sanki dizilmiş birer inci gibi ağzından tatlı tatlı akmakta idi…"

(İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 197-198.)

10.3. Kuba'ya Varış

Hz. Peygamber ve kafilesi bir hafta süren yolculuktan sonra Yesrib'e bir saatlik yürüme mesafesinde bulunan Kuba'ya ulaştılar. Resulullah[s.a.v.] burada bir süre Kulsûm b. Hidm'in evinde misafir oldu. Kuba'da kaldığı süre zarfında Müslümanlarla buluşup sohbet eden Allah Resulü[s.a.v.] orada bir de mescit inşa etti. İslam'ın ilk mescidi olarak anılacak bu mescitten Kur'an-ı Kerim'de şöyle bahsedilir: **"… İlk günden takva üzerine kurulan mescit (Kuba Mescidi) içinde namaz kılman elbette daha doğrudur. Onda temizlenmeyi seven adamlar vardır. Allah da çok temizlenenleri sever."**[110] Hz. Peygamber'in kendisine verdiği görevi tamamlayıp yola çıkan Hz. Ali de bu sırada Kuba'ya ulaştı. Allah Resulü[s.a.v.] ve beraberindekiler yeniden Yesrib'e doğru hareket ettiler. **"Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağırıldığı (ezan okunduğu) zaman, hemen Allah'ı anmaya koşun ve alış verişi bırakın. Eğer bilmiş olsanız elbette bu, sizin için daha hayırlıdır."**[111] ayetiyle önemi vurgulanan cuma namazını Resul-i Ekrem ilk kez yol üzerinde bulunan Ranuna Vadisi'nde kıldırdı. Namazdan sonra yola devam eden kafile, günlerdir yollarını gözleyen Yesriblilerin sevinç gösterileri eşliğinde şehre girdiler.[112]

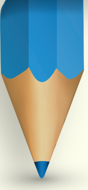
***Görsel 3.14:** Yesriblilerin sevincini dile getiren mısralar (Hat: Ali Hüsrevoğlu)*

Mekkeli Müslümanları baskı ve zulümden kurtaran hicretin işlevi elbette bununla sınırlı değildi. Mekke'de muhalif konumunda olan İslam, Yesrib'de hâkim unsur olacak, tebliğ faaliyetleri artık devlet olmanın verdiği güçle sürdürülecekti. Dolayısıyla hicret, Mekke'den kaçıp Yesrib'e sığınma olarak değil, Mekke'ye güçlenerek dönmenin bir adımı olarak değerlendirilmelidir. Mekkeli Müslümanları baskıdan kurtarıp hürriyetlerine kavuşturan hicret, Yesribli Müslümanlar arasında süregelen kardeş kavgasını sonlandırmıştı. İki şehrin Müslümanları arasında bir ümmet bütünlüğü kurulmuş, müşriklerle mücadele için uygun şartlar elde edilmişti. Ezcümle Müslümanların hicreti yeni bir medeniyetin kuruluşunun ilk adımları olmuştur.[113]

"Taleal bedru aleyna" ilahisine yandaki linkten ulaşabilirsiniz.

110 Tevbe suresi, 108. ayet.
111 Cuma suresi, 9. ayet.
112 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 138-139.
113 bk. Âdem Apak, Siyer-i Nebî, C 1, s. 176-177.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru sözcüğü yazınız.

1. Allah(c.c.) ile kulları arasında elçilik yapma görevine nübüvvet ya da .... adı verilir.
2. Safâ Tepesi eteklerinde bulunan ve gizli davet döneminde Müslümanların buluşma yeri olan ev .... diye isimlendirilmiştir.
3. Hz. Peygamber'in İslam'a davet ettiği ilk kişi olan .... hemen Müslüman olmuştur.
4. Hayatta iken cennetle müjdelenen on sahabiye .... denilmiştir.
5. Habeşistan Necaşisi'nin huzurunda müşriklere karşı Müslümanların sözcülüğünü .... yapmıştır.
6. Allah Resulü(s.a.v.) .... yolculuğu dönüşünde Mekke'ye Mut'im b. Adiy'in himayesiyle girmiştir.
7. Hz. Muhammed'in(s.a.v.) bir gece Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya götürülmesine .... adı verilir.
8. 621-622 yıllarında Yesribliler ile Hz. Peygamber arasında gerçekleşen görüşmelere .... adı verilmiştir.
9. Hz. Peygamber'in inşa ettiği ilk mescit .... olmuştur.
10. İslam'da ilk cuma namazı .... denilen vadide kılınmıştır.

B. Aşağıdaki açık uçlu soruların cevabını ilgili alana yazınız.

11. İslam öncesi dünyada mevcut olan dinlerin genel durumu hakkında kısaca bilgi veriniz.

....
....

12. Risalet görevi almış olan tüm peygamberlerin ortak sorumluluğu nedir?

....
....

13. Müşriklerin Hz. Peygamber'in davetine karşı çıkma sebepleri nelerdir?

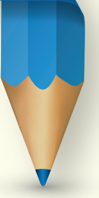
....
....

14. İlk hicret yurdu olarak Habeşistan'ın seçilmesinin sebepleri nelerdir?

....
....

15. Hz. Hamza ve Hz. Ömer'in İslam'ı kabul etmesinin Müslümanlar açısından önemi nedir?

....
....

16. Hz. Peygamber'in gerçekleştirdiği Taif yolculuğunun amacı nedir?

....

....

17. İsra ve miraç hadisesinin Hz. Peygamber açısından önemi nedir?

....

....

18. "Namaz müminin miracıdır." sözü ne anlama gelir? Yorumlayınız.

....

....

19. Birinci Akabe Biatı ile İkinci Akabe Biatı'nı verilen sözler açısından karşılaştırınız?

....

....

20. Müşrikler Hz. Peygamber'in Yesrib'e hicret etmesini niçin engellemek istemişlerdir?

....

....

21. Hz. Peygamber'in hicret yolculuğu için yaptığı hazırlıklar ve aldığı tedbirler nelerdir?

....

....

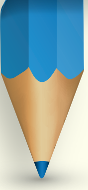
C. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

22. "Ey elbisesine bürünen (Peygamber!) Kalk ve uyar. Sadece Rabbini büyük tanı. Elbiseni tertemiz tut. Kötü şeyleri terk et. Sadece Rabbini yücelt." (Müddessir suresi, 1-5.) **ayetleri ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?**

A) Bu ayet Hz. Peygamber'e gelen ilk vahiydir.
B) Bu ayetle açıktan davet dönemi başlamıştır.
C) Bu ayetten sonra bir süre vahiy kesilmiştir.
D) Bu ayetle gizli davet dönemi başlamıştır.
E) Bu ayetten sonra Müslümanların sayısı hızla artmıştır.

23. Aşağıdakilerden hangisi müşriklerin davete olan tepkileri arasında yer almaz?

A) Alay ve iftira
B) Münazara ve münakaşa
C) Boykot
D) İşkence
E) Tehcir

24. Habeşistan'a hicret eden Müslümanlardan bir kısmının kısa bir süre sonra Mekke'ye dönmelerinin sebebi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Mekke'deki şartların Müslümanlar için uygun hâle geldiği haberi
B) Habeşistan'da geçimlerini sağlayamamaları
C) Hz. Peygamber'in geri dönmelerini istemesi
D) Necaşi'nin onları korumak istememesi
E) Hz. Peygamber'in tehlikede olduğu haberi

I. Hz. Peygamber'in ailesi dışından ilk Müslüman olan kişidir.
II. Müslüman olduğu için ailesinden baskı görmüş zengin bir gençtir.
III. Efendisi tarafından işkence ile İslam'dan dönmeye zorlanan bir köledir.
IV. İslam'ın ilk yıllarında Mekke dışından gelerek Müslüman olmuş bir sahabidir.

25. Yukarıda verilen cümlelerde aşağıdaki isimlerden hangisiyle ilgili bilgi <u>yoktur</u>?

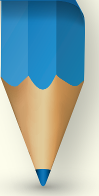
A) Hz. Ebu Bekir
B) Hz. Ebu Zer
C) Zeyd b. Hârise
D) Mus'ab b. Umeyr
E) Bilâl-i Habeşî

26. Müslümanlara uygulanan sosyal ve ekonomik boykotun ardından gelen yıla "hüzün yılı" denilmesinin sebebi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Boykottan dolayı Müslümanların zayıf düşmesi
B) Boykot sırasında güçsüz düşen Ebu Talib ve Hz. Hatice'nin vefat etmesi
C) Boykota dayanamayan bazı Müslümanların hicret etmesi
D) Boykot sebebiyle birçok Müslüman'ın vefat etmesi
E) Hz. Peygamber'in henüz bebek olan oğlunun vefat etmesi

27. Hicret edebilmek için malını Mekke'de bırakmak zorunda kalan ve hakkında "İnsanlardan öyleleri de var ki Allah'ın rızasını almak için kendini ve malını feda eder. Allah da kullarına şefkatlidir." (Bakara suresi, 207.) **şeklinde ayet nazil olan sahabi aşağıdakilerden hangisidir?**

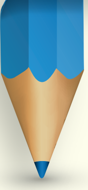
A) Habbab b. Eret
B) Bilâl-i Habeşî
C) Ammar b. Yasir
D) Suheyb b. Sinan
E) Abdullah b. Mesud

İSİM	YAŞ	SOSYAL KONUM	KABİLE
Hatice bnt. Huveylid	55	Peygamber'in eşi, zengin bir tüccar	Esed
Ebu Bekir	38	Kabilesinin önde gelenlerinden halk arasında saygın biri, tüccar	Teym
Ali b. Ebi Talib	12-13	Hz. Peygamber'in amcası Ebu Talib'in oğlu	Haşim
Zeyd b. Hârise	33	Azatlı köle ve evlatlık	Haşim
Osman b. Affan	34	Zengin bir tüccar	Ümeyye
Abdurrahman b. Avf	30-31	Tüccar	Zühre
Sa'd b. Ebi Vakkas	17-19	Varlıklı bir aileye mensup, Mekke'nin meşhur okçu ve avcılardan	Zühre
Zübeyr b. Avvam	15-16	Peygamber'in halası Safiye'nin oğlu	Esed
Talha b. Ubeydullah	14-18	Tüccar	Teym
Ebu Ubeyde b. Cerrah	31	Kabilesi Mekke'nin nüfuzlu kabilelerinden değil	Hâris b. Fihr
Ebu Seleme	?	Peygamber'in halasının oğlu, amcaları Ebu Cehil ve Velid b. Muğîre	Mahzum
Ümmü Seleme	17-18	Ebu Seleme'nin eşi	Mahzum
Erkam b. Ebi'l-Erkam	18	Mekke'nin nüfüzlu ailelerinden, evi ilk Müslümanların karargâhı	Mahzum
Said b. Zeyd	14	Babası Mekke'de yaşayan Haniflerden; eşi, Hz. Ömer'in kız kardeşi	Adiy
Habbab b. Eret	28	Köle, demirci, okuryazar	Zuhre/Huzaâ
Abdullah b. Mesud	16	Ukbe b. Ebi Muayt'ın çobanı	Zühre
Mus'ab b. Umeyr	25	Ailesi Mekke'nin zenginlerinden	Abdüddâr
Amr b. Abese	Genç	Mekke dışından, tüccar	Süleym
Suheyb b. Sinan	26	Abdullah b. Cüd'an'ın azatlı kölesi	Teym
Âmir b. Fuheyre	?	Mekkelilerden Tufeyl'in kölesi	-
Ammar b. Yasir	Genç	Mahzumoğullarının antlaşmalısı	Yemenli
Sümeyye bnt. Hayyât	?	Ammar'ın annesi, ilk kadın şehit	Yemenli
Yasir b. Âmir	?	Ammar'ın babası, ilk şehit	Yemenli
Bilâl-i Habeşî	33-36	Ümeyye b. Halef'in kölesi	Cumah
Ebu Zer el-Gıfârî	?	İlk bedevi Müslüman, yağmacılıkla meşhur Gıfâr kabilesine mensup	Gıfâr
Esma bnt. Ebi Bekir	17	Hz. Ebu Bekir'in kızı	Teym
Cafer b. Ebi Talib	20-23	Ebu Talib'in oğlu	Haşim
Esma bnt. Umeys	20-21	Cafer b. Ebi Talib'in eşi	Has'am
Habibe bnt. Ebi Süfyan	20-21	Mekke reisi Ebu Süfyan'ın kızı	Ümeyye
Ebu Huzeyfe b. Utbe b. Rebîa	28-30	Müşriklerin ileri gelenlerinden Utbe b. Rebîa'nın oğlu, okuryazar	Abdüşşems
Zinnîre, Nehdiyye, Lübeyne	?	Cariye	-

28, 29, 30. soruları yukarıdaki tabloya göre cevaplayınız.

* Tablo oluşturulurken Prof. Dr. Abdurrahman Kurt'un "Demografik Değişkenler Açısından İlk Müslümanlar" isimli makalesinden faydalanılmıştır.

28. Verilenlere göre ilk Müslümanların sosyoekonomik durumu ile ilgili en genel yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Toplumun fakir ve güçsüz kesimleri Müslüman olmayı tercih etmiştir.
B) Müslüman olanların çoğu zengin ve varlıklı aile çocuklarından oluşmaktadır.
C) İlk Müslümanların çoğu kadın ve kölelerden oluşmaktadır.
D) Hz. Peygamber'in kabilesinden daha fazla kişi Müslüman olmuştur.
E) Hz. Muhammed'e(s.a.v.) toplumun her kesiminden insan inanmıştır.

29. Verilen bilgilere göre gençler ile ilgili ne söylenebilir?

A) Geleneklerine sıkı sıkıya bağlıdır.
B) Zengin gençlerin Müslüman olma oranı daha yüksektir.
C) Gençler değişime kapalıdır.
D) İlk Müslümanların çoğu gençtir.
E) Savaşçı özellikleri ön plandadır.

30. Müslümanlığı kabul etmiş kabile reisi var mıdır? Mekke liderlerinin Hz. Peygamber'in tebliğine karşı tutumları bağlamında yorumlayınız.

....

....

....

....

....